

**”I hate Sweden more and more, every
day”.**
**- Asylsökandes berättelser om våld och
agens under asylprocessen.**

”I hate Sweden more and more, every day”.
- Asylum seekers life stories of violence and agency in the asylum
process.

Ida Lind del Aguila

Examensarbete i socialt arbete och socialpedagogik, 15 Hp
Socialpedagogiska programmet, 2020-2023
Institutionen för individ och samhälle
Vårterminen 2023

Examinator: Anna Johansson

Tack!

Till Leyla, Ahmed, Mahmoud och Mohammad som har gjort den här studien möjlig. Tack för att ni har delat med er av era berättelser och gett mig för förtroendet att förvalta era ord. Tack för att ni har bjudit in mig till ert vardagsliv och visat mig en glimt av er verklighet. Tack för att ni har vågat säga det som gör ont att höra. Jag hoppas att den som läser era ord tar hand om dem väl och fortsätter att lyssna på andras berättelser.

SAMMANFATTNING

Forskning visar att asylprocessen begränsar asylsökandes livsvillkor och påverkar deras psykiska mående, med bland annat självmordstankar och självskadebeteende som följd. De långa väntetiderna inom asylutredningarna har refererats till en form av våld och vittnesmål pekar på att asylmottagandet inte lever upp till förväntningen om en rättssäker och human asylprocess, med nya skärpta asyllagar som förväntas dras åt ännu hårdare. I den här studien lyfts asylsökandes position i relation till asylprocessen fram med frågeställningar kopplade till våld och agens. Deltagarna har alla sökt asyl i Sverige efter år 2014 och befinner sig antingen i en pågående eller avslutad asylprocess. Utifrån en kvalitativ metod tar den här studien sin utgångspunkt i asylsökandes egna berättelser av asylprocessen. Materialet har samlats in med hjälp av narrativa intervjuer och ett aktivt deltagande i de asylsökandes vardagsliv. De fyra livsberättelser som presenteras tolkas utifrån centrala teman om våld och agens och kopplas till teori om hur vissa liv konstrueras som mindre sörjbara än andra, och därmed kan rättfärdigas att utsättas för våld. De berättelser som förs fram ger uttryck för begränsade möjligheter till agens i relation till asylprocessen, och indikerar att en utdragen asylprocess ytterligare begränsar dessa möjligheter. Genom en kritisk reflektion diskuteras asylsökandes position i samhället och vem som har ansvar över att förändra deras livsvillkor.

Nyckelord: asylsökande, sörjbarhet, agens, asylprocessen, våld, narrativ

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	1
Syfte och frågeställningar.....	2
2. BAKGRUND	2
Asylsökande och deras livsvillkor	3
Migrationspolitiken	4
Asylprocessen.....	4
Psykisk ohälsa	5
3. TIDIGARE FORSKNING.....	6
Politisk retorik	6
Asylutredningen	7
Agens	8
4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	9
Vems liv räknas som liv?.....	10
Hur rättfärdigas våld?.....	11
Olika former av våld	11
Autonomi, eller agens?	12
5. METODKAPITEL.....	14
Tolkningar av den sociala verkligheten	14
Deltagarna	16
Presentation av deltagarna	17
Urvalsprocessen	18
Tillvägagångssätt	19
Narrativ.....	20
Det sociala samspelet.....	21
Bearbetning av data	23
Litteratur och tidigare forskning	25
Analysmetod.....	26
Etiska ställningstaganden	28
6. RESULTAT OCH ANALYS.....	30
Att överlämnas i någon annans händer	30
Rättsberövad	33
Ömtåliga liv.....	35
We didn't buy you	37
Vems liv är verkligt?	41
Kroppen som aktör	42

En långsam väg mot döden	43
Jag gör bara mitt jobb.....	44
En plats för tillhörighet.....	45
7. SLUTDISKUSSION	48
Litteraturlösteckning	51

1. INLEDNING

“There are many ways to kill someone. In Afghanistan, you get blown up or decapitated. In Sweden, you are killed here [holds his hand at the place of the heart], bit by bit, says Yar” (Elsrud, 2020, s. 8).

När den här texten skrivs rapporterar Aftonbladet (2023) att en ung kille från Afghanistan begått självmord bara timmar efter att han mottagit ett negativt beslut från Migrationsverket. Journalisterna uppger att Nazir inte kunnat bevisa för Migrationsverket att han mått tillräckligt dåligt för att få stanna i landet. Vem var Nazir? Och varför är han död? Med de inledande frågorna börjar artikelförfattarna att berätta hans historia (Aftonbladet, 2023).

Nazirs öde är inte det enda vittnesmål som vidrör asylsökandes lidande. Sagbakken et al. (2022) beskriver att asylsökande befinner sig i en anmärkningsvärd situation, till följd av att deras framtid ligger i händerna på myndigheter inom ett byråkratiskt system med långa och ovissa väntetider (Sagbakken et al., 2022). I studien lyfter författarna fram asylsökandes egna ord och berättelser om deras liv relaterat till asylprocessen (Sagbakken et al., 2022).

I came here to get a good life, but everything became worse really, due to the psychological pressure they put you through, it makes you sick.

INT: Can you exemplify?

OBJ: The waiting. Nothing is worse than the waiting [...] [not knowing] How long do I have to wait? [...] And then after all this waiting, you get a rejection. It is like climbing a high mountain and then, when you reach the top, someone suddenly throws you down from it (Sagbakken et al., 2022, s.7).

Asylsökandes livsvillkor har visat sig vara kraftigt begränsade till följd av asylprocessen och det är en grupp som i hög utsträckning drabbas av psykisk ohälsa (Leiler et al., 2018; Posselt et al., 2020; van Eggermont Arwidson et al., 2022). Forskning pekar till och med på att asylprocessen ger uttryck för olika former av våld (Näre, 2020; Phillimore et al., 2021). Möjligheterna till att påverka sin livssituation under asylprocessen är också mycket små (Brekke, 2004; Fekete, 2005; Gargiulo et al., 2021).

Trots att Statens offentliga utredningar (2009) uppger att mottagandet av asylsökande ska vara utformat på ett sätt som bidrar till ”en rättssäker, effektiv och human asylprocess”, visar verkligheten någonting annat (SOU, 2009). Regeringskansliet (2023) vittnar också om att förhållandena snart kan komma att bli ännu tuffare (Regeringskansliet, 2023). Trots det

upprätthålls asylsökandes undermåliga villkor och vi nås då och då fortsatt av livsöden som Nazirs. Det väcker frågan om vems berättelser vi väljer att lyssna på. Johansson (2005) frågar sig vilka berättelser som är legitima. Vem får berätta och vem måste lyssna? (Johansson, 2005).

Den här studien lyfter asylsökandes livsberättelser utifrån teman om våld och agens inom asylprocessen, vilket är av stor vikt för en socialpedagogisk kontext. Herz (2016) skriver att socialt arbete handlar om att motverka sociala orättvisor, och med det skapa utrymme för att utveckla liv som innehar värdighet. För att göra det anser Herz (2016) att socialarbetaren behöver ha ett större fokus på individers vardagsliv, och göra plats för människan som central aktör (Herz, 2016). Han menar att vi, i syfte att levandegöra individer, behöver lyfta blicken från våra egna villkor och ta del av andras uppfattning om verkligheten, trots att det som framkommer kanske skaver vår egen (Herz, 2016).

Syfte och frågeställningar

Syftet är att tolka asylsökandes berättelser om våld och agens i relation till asylprocessen.

Hur yttrar sig våld i de asylsökandes berättelser?

Hur yttrar sig agens i de asylsökandes berättelser?

2. BAKGRUND

”Jag trodde att allt jag var med om i Somalia innan jag flydde var det värsta och att jag nu kommit till ett liv i trygghet. Men jag har aldrig mått sämre än nu” (Möller et al., 2017, s. 33).

För att skapa en förförståelse för vad som menas med att vara asylsökande och vad en asylprocess innebär kommer jag här att redogöra för olika delar inom asylprocessen och de villkor asylsökande lever under. Jag kommer även att ge en övergripande bild kring den forskning som visar hur en asylprocess kan påverka asylsökandes psykiska hälsa. Då asylprocessen verkar inom och utifrån de lagar som styr asylmottagandet vill jag också ge en sammanfattning av rådande svensk migrationspolitik. Detta är av relevans för förståelsen av asylsökandes position i samhället ur ett bredare perspektiv.

Asylsökande och deras livsvillkor

Asylsökande är den som kommer till ett land för att söka skydd och genomgår en utredning via Migrationsverket för att bedöma om ett skyddsbehov föreligger (Migrationsverket, 2022e). Migrationsverket ska erbjuda tillfällig bostad till alla som söker asyl i Sverige (Migrationsverket, 2023c). Vid ankomst erbjuds asylsökande att bo på en anläggning i närheten av Migrationsverkets kontor. Dessa anläggningar finns i närheten av Stockholm, Göteborg och Malmö. Efter inskrivningstiden och beslut om att påbörja en utredning erbjuds den asylsökande i första hand tillfällig bostad med möjlighet att laga egen mat. Bostäderna kan vara utformade som egna lägenheter, men också som större fastigheter där de asylsökande lever i kollektiv och kan behöva dela rum med varandra (Migrationsverket, 2023c).

Den som påbörjar en asylutredning blir ombedd att lämna ifrån sig alla sina ID- handlingar och mottar i utbyte ett LMA- kort. LMA-kortet räknas inte som en giltig ID- handling utan visar endast att du har rätt att vistas i landet, och i vissa fall rätt att arbeta (Migrationsverket, 2022c). Den som arbetar under tiden som asylsökande måste anmäla det till Migrationsverket och får inte tjäna över en viss summa innan denne behöver betala hyra till Migrationsverket (Migrationsverket, 2023b). Samtidigt uppger Migrationsverket (2022b) att asylsökande i första hand förväntas försörja sig själva (Migrationsverket, 2022b). Den som inte kan försörja sig själv har rätt till en viss dagersättning. För den som till exempel lever som ensamkommande på ett boende där mat inte ingår är dagersättningen 71 kronor per dag och ska täcka kostnaden för mat, kläder, skor, sjukvård, medicin, tandvård, hygienartiklar, andra förbrukningsvaror och fritidsaktiviteter (Migrationsverket, 2022b). Om den asylsökande arbetar och får lön är det upp till varje enskild bank att besluta om den asylsökande har rätt att öppna ett bankkonto, då banken måste godkänna LMA- kort och eventuella kopior på originalidentitetshandlingar (Migrationsverket, 2023b). Asylsökande kan således sägas leva under villkor som försvårar möjligheten att påverka de ekonomiska förutsättningarna.

Det kan påstås att asylsökande lever i ett slags parallellsamhälle, då de inte har fulla rättigheter att ta del av samhället. Migrationsverket (2023d) uppger att asylsökande inte ens har rätt till fullständig hälso- och sjukvård, utan endast till vård ”som inte kan vänta” (Migrationsverket, 2023d). När det rör insatser för asylsökande är det Länsstyrelsens uppgift att samordna arbetet med tidiga insatser (Migrationsverket, 2022d). Detta ansvar förläggs ofta på frivilligorganisationer som tar initiativ till att anordna aktiviteter med mera (Migrationsverket, 2023a). Forskning har uppgett att anställda på Migrationsverket anser det vara asylsökandes eget ansvar att ”visa nyfikenhet” och ta initiativ kring att göra något åt sin situation (Gustavsson

& Johansson, 2018). Även rätten att lära sig svenska är förlagd på frivilligorganisationer och olika studieförbund, då asylsökande inte är berättigade att läsa på SFI (Migrationsverket, 2022g). De statliga resurser som läggs på asylsökande är således knappa, i stället riktas resurser till insatser för återvandring.

Migrationspolitiken

Den nuvarande lagsstiftningen gällande uppehållstillstånd framhärdar att tidsbegränsade uppehållstillstånd ska vara en huvudregel. Permanenta uppehållstillstånd ska tidigast kunna beviljas efter att den asylsökande haft ett tidsbegränsat uppehållstillstånd i minst tre år, och endast om särskilda krav är uppfyllda (Regeringskansliet, 2021). Röda Korset (2018) sammanfattar i en rapport olika konsekvenser till följd av de skärpta asyllagarna. De beskriver att införandet av tillfälliga uppehållstillstånd, samt begränsad familjeåterförening, har påvisat negativa effekter på asylsökandes psykiska hälsa (Röda Korset, 2018).

Under rubriken ”Sveriges nya migrationspolitik” beskriver Regeringskansliet (u.å.) ett paradigmskifte. Där uppges målet med Sveriges migrationspolitik bland annat vara att antalet asylsökande ska minska kraftigt och att personer som lever illegalt i Sverige ska bekämpas (Regeringskansliet, u.å.). Regeringskansliet (2023a) skriver vidare att regeringen vill utreda hur Sveriges lagstiftning ska anpassas för att inte vara mer ”generös” än vad som är en skyldighet inom en EU-medlemsstat (Regeringskansliet, 2023b). Europaportalen (2022) rapporterar att Sverige år 2021 hade det lägsta antalet beviljade asylansökningar sedan EU började föra statistik på området (Europaportalen, 2022). Regeringskansliet (2023b) skriver även att möjligheten till permanenta uppehållstillstånd *ska* fasas ut, samt att asylsökandes möjligheter att flytta till eget boende *ska* avskaffas, i stället ska asylsökande tillbringa hela sin handläggningstid på särskilda center (Regeringskansliet, 2023b). Även den nuvarande rätten till statligt bekostat offentligt biträde och tolk under asylutredningen ska ses över (Regeringskansliet, 2023b).

Asylprocessen

Asylprocessen styrs utifrån de lagar som rör uppehållstillstånd och asylmottagandet. Det innebär att asylprocessens utformning hänger ihop med rådande migrationspolitik. För att förstå vilka delar som ingår i en asylprocess kommer här en kortare redogörelse.

Migrationsverket (2022a) uppger att den som söker asyl i Sverige behöver genomgå en utredning för att bedöma skyddsbehov (Migrationsverket, 2022a). De varnar för att det kan ta lång tid innan man blir kallad till en utredning. Vidare beskriver de att det under utredningen

genomförs en eller flera intervjuer där den asylsökande får berätta vem den är, varför den söker asyl, vad den tror kommer hända om den återvänder till sitt hemland och dylikt. Beslut om uppehållstillstånd eller avslag grundas sedan på de uppgifter, och eventuell bevisning, som framkommer under intervjun (Migrationsverket, 2022a).

Migrationsverket (2022f) framför vidare att vid ett beslut om avslag har den asylsökande rätt att överklaga sitt beslut två gånger (Migrationsverket, 2022f). Migrationsdomstolen omprövar om beslutet som Migrationsverket har fattat är rätt. Migrationsöverdomstolen i sin tur accepterar endast vissa ärenden där det saknas rättslig vägledning eller om det anses finnas felaktigheter kring Migrationsdomstolens beslut. I de flesta fall beslutar Migrationsöverdomstolen att inte ta upp ärendet (Migrationsverket, 2021).

Om Migrationsverket bedömer att någon inte kommer att samarbeta i beslutet om utvisning kan denna person tas i förvar, det vill säga placeras på ett låst boende, eller hållas under uppsikt för att säkerställa återresan (Migrationsverket, 2022h). Enligt Regeringskansliet (2023a) har regeringen lagt fram förslag på att öka antalet förvarsplatser samt även betänkt alternativa åtgärder som elektronisk övervakning för att säkerställa återvändande (Regeringskansliet, 2023a). Om den som fått slutgiltigt besked om avslag och utvisning ändå väljer att stanna i landet, har denne inte längre rätt till boende eller ekonomisk dagersättning via Migrationsverket och uppehåller sig så kallat illegalt i Sverige (Migrationsverket, 2022i). Regeringskansliet (2023a) beskriver denna grupp av människor som "skuggsamhälle" (Regeringskansliet, 2023a).

Psykisk ohälsa

Utifrån ovanstående redogörelse är det intressant att ta del av den forskning som pekar på asylsökandes risk att utveckla psykisk ohälsa.

Forskning visar att ju längre en asylprocess pågår, desto högre är risken att utveckla psykisk ohälsa (van Eggermont Arwidson et al., 2022). Risken att asylprocessen bidrar till ökat psykiskt lidande hos asylsökande beskrivs till och med vara unik i jämförelse med andra migranter och flyktingar i höginkomstländer. Resultatet framkommer i en brittisk studie som har sammanställt den samlade forskningen om asylsökandes psykiska hälsa inom både hög- och medelinkomstländer, däribland jämförelsestudier mellan asylsökande och flyktingar som beviljats permanent uppehållstillstånd. Studien uppvisar resultat som pekar på att asylsökande i högre utsträckning drabbas av PTSD, depression och självmordstankar (Posselt et al., 2020). Även i en svensk kontext framkommer att asylsökande i högre utsträckning lider av psykisk ohälsa, jämfört med de som har beviljats uppehållstillstånd (Leiler et al., 2018). Kvantitativa

data över den mentala hälsan i relation till livskvalitet bland asylsökande som lever på flyktingförläggningar i Sverige, indikerar att den psykiska ohälsan är en följd av osäkra förutsättningar, begränsade resurser, passivitet i brist på meningsfulla dagliga sysselsättningar, samt den sociala miljön på flyktingförläggningarna (Leiler et al., 2018).

Sammantaget kan sägas att asylsökande lever med begränsade rättigheter och livsvillkor under tiden de genomgår en asylprocess och att detta kan kopplas ihop med deras höga risk att utveckla psykisk ohälsa. Samtidigt vittnar Sveriges regering om att de redan strikta asyllagarna förväntas bli ännu mer åtstramade.

Ytterligare en faktor som har visat sig ha skadlig effekt på asylsökande är de långa väntetiderna inom asylprocessen, och forskning argumenterar för att väntetiderna till och med kan påstås vara en form av våld (Phillimore et al. 2021). Detta är av relevans för studiens syfte och leder oss in på nästa kapitel om synen på våld och agens inom asylprocessen.

3. TIDIGARE FORSKNING

Varman et al. (2021), som redogör för normativt våld utifrån bland annat ett klassperspektiv, beskriver att våld kan förklaras som en form av förnekande av individens rättigheter och person (Varman et al., 2021). Det finns en del tidigare forskning på området kring hur asylsökande utsätts för olika former av våld under asylprocessen. För att kunna tolka deras berättelser om företeelsen är det av intresse att först definiera vilka olika former av våld som beskrivs i forskningen och hur de kan ta sig uttryck.

Politisk retorik

Med hjälp av Elsrud (2020), som bedrivit en kvalitativ undersökning om unga ensamkommandes möjligheter till motståndsstrategier inom asylprocessen, redovisas hur asylprocessen kan ses som ett uttryck för våld som har normaliserats genom språket (Elsrud, 2020). När den politiska retoriken förändrades under den stora flyktingvågen år 2015 växte en ökad misstro mot flyktingar och asylsökande, som pekar på en konstruktion av asylsökande som ett hot mot samhället, genom vilken hårdare behandling av dem alltmer har legitimerats (Elsrud, 2020). I efterdyningar av en förändrad migrationspolitik framförs argument för att den retorik som bedrivits i anslutning till asylmottagandet har gett upphov till diskussioner om att Sverige inte har kapacitet att ta emot ”hur många som helst” och att det i sin tur har bidragit till åsikter om vem som anses vara värdig ett mottagande, eller ej (Gustavsson & Johansson, 2018).

Gustavsson och Johansson (2018), som har intervjuat socialarbetare inom profession och frivilligorganisation, menar att det finns en tendens att placera flyktingar och asylsökande i olika kategorier beroende på nationell tillhörighet och skyddsbehov, och genom det skapa sig en bild av vem som är en ”sann” respektive ”falsk” flykting (Gustavsson & Johansson, 2018). En sådan politisk retorik kan påverka inte bara vår bild av asylsökande som mindre värda, utan även hur vi behandlar dem som detsamma (Elsrud, 2020).

Fekete (2005), som för en kritisk diskussion kring asylsökande och mänskliga rättigheter inom Europa, menar att den förändrade politiska retoriken framför allt syns i det faktum att vi har gått från en önskan om att skydda asylsökande, till att i stället vilja skydda staten. Det framträder genom ökade avslag på asylansökningar, i syfte att möta regeringens krav på en miniminivå (Fekete, 2005). Elsrud (2020) argumenterar för att den retoriska framtoningen av asylsökande och de skärpta asyllagar som följt med den, i takt med färre beviljade uppehållstillstånd, har drivit många asylsökande till en form av social död, där den asylsökandes rättigheter och möjligheter till ett värdigt liv kraftigt begränsas, eller helt förloras (Elsrud, 2020).

Asylutredningen

Under tiden asylsökande väntar på ett beslut beskrivs deras liv sättas på paus och vardagen begränsas genom försvårade möjligheter till bland annat arbete och studier (Phillimore et al., 2021). De har inte heller möjlighet att återförenas med sina familjer, samtidigt som de lever på undermåliga förläggningar tillsammans med främlingar. Stödet för asylsökande beskrivs vara så lågt att det har refererats till som en form av ”slow violence” (Phillimore et al. 2021). I en etnografisk studie som tar sin utgångspunkt i en aktivistisk aktion som arrangerades i Finland för att uppmärksamma asylsökandes rätt till liv och mänskliga rättigheter, argumenteras för att asylsökandes rättigheter är hotade till följd av ett strukturellt och byråkratiskt våld (Näre, 2020). Det byråkratiska våldet beskrivs vara inbyggt i samhällets system, och framträder som ojämställdhet i maktpositioner och livsvillkor (Näre, 2020). Ett byråkratiskt våld kan hänvisas till det våld som uppkommer genom byråkratiska processer, vilka inverkar på individer så till vida att dessa begränsas i sina möjligheter till agens och försvårar för individerna att undkomma situationer där de kan komma att utsättas för våld (Näre, 2020). En del av det byråkratiska våldet kan exempelvis sägas utföras under de asyLintervjuer som genomförs under asylutredningen.

Lundberg et al. (2022) redogör för beslutsdokument utfärdade av Migrationsverket och visar hur asylutredningen bygger på att den asylsökande ska bevisa sin trovärdighet för handläggaren. Handläggarna ställer till exempel frågor i syfte att se om den asylsökande motsäger sin historia

och det är av vikt att den asylsökande ger en sammanhängande och detaljerad berättelse. Alla spekulationer eller motsägelser minskar trovärdigheten och används som grund för ett negativt beslut (Lundberg et al. 2022). Om vi vänder på det kan vi säga att asylutredningen bygger på att bevisa att den asylsökande ljugar. Detta är av relevans för studien då flera av deltagarnas berättelser som tolkas i resultatet rör deras asylutredningar.

Agens

Då studien även syftar till att tolka asylsökandes berättelser om agens kommer här kort att redogöras för tidigare forskning som vidrör detta ämne.

Under demonstrationen för asylsökandes rättigheter som ägde rum i Finland klättrade en ung asylsökande man, som nyligen fått avslag på sin ansökan, upp i ett träd i syfte att hänga sig. Mannen blev stoppad av andra demonstranter och förklarade i ett senare skede att han inte hade sett någon annan utväg (Näre, 2020). Detta är av relevans då händelsen kan kopplas till resonemang om självmord och självskadebeteende som ett uttryck för agens. Näre (2020) argumenterar för att denna specifika händelse kan tolkas både som ett desperat agerande, och som ett sätt protestera mot det strukturella och byråkratiska våld en asylprocess bidrar till (Näre, 2020). Fekete (2005) argumenterar i sin tur för att asylsökandes politiska protester handlar om att ses som en individ med rättigheter, snarare än individer som har möjlighet till framtida rättigheter. Hon skriver att endast staten kan ge en individ rätten att ha rättigheter och att lidandet en asylprocess kan ge upphov till, slutligen kan bidra till desperata former av försök till agens, till exempel genom suicidförsök (Fekete, 2005). Statistik från en svensk jämförelsestudie som har undersökt den psykiatriska behandlingen av asylsökande efter suicidförsök visar att självmordsförsök sker både i anslutning till avslag om uppehållstillstånd, samt under väntan på ett beslut (Sundvall et al., 2015). I en sammanställning av självskadebeteende hos asylsökande inom Europa diskuteras hur självskadebeteende kan tolkas som en extrem form av att bevara "jaget" (Gargiulo et al., 2021). I situationer där en individs värdighet och identitet sakta tas ifrån en kan kroppen bli det enda utrymme där personen känner att den är någon, en ägare av sina egna erfarenheter, ett subjekt (Gargiulo et al., 2021). Författarna beskriver vidare att självskadebeteende kan yttra sig under traumatiska händelser där sorgen är för mycket att hantera och kan definieras som ett sätt att straffa sig själv, men även som ett sätt att reglera känslor, att kommunicera utan ord eller att konstruera sig själv som aktiv i stället för passiv. Självskadebeteendet kan ta sig uttryck genom exempelvis slag mot kroppen, att skära eller nypa sig, och liknande handlingar (Gargiulo et al., 2021).

Forskning om agens hos asylsökande är mer begränsad än den som rör våld, men sammanfattningsvis verkar forskningen ge uttryck för svårigheter att skapa agens i de positioner som asylsökande befinner sig i. Brekke (2004) uttrycker i en kvalitativ undersökning om osäkerhet och empowerment hos asylsökande, att den asylsökande blir låst mellan det liv som tidigare levts och det liv man hoppats få i Sverige, där varje försök att ta kontroll över livet påminner om maktlösheten denne befinner sig i (Brekke, 2004).

4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

I min tolkning av deltagarnas berättelser om våld och agens inom asylprocessen utgår jag från Judith Butlers teoretiska ramverk om att vissa liv konstrueras som mindre sörjbara och hur det rättfärdigar att dessa kroppar utsätts för olika former av våld. Butler (2009, 2011) har i två böcker samlat flertalet essäer och för på så vis ett resonemang om hur vissa kroppar och liv inte anses lika värda som andra.

I ”Krigets ramar” utgår Butlers resonemang från alla de människor som dör i krig (Butler, 2009). I hennes senare bok ”Osäkra liv” utvecklar hon sina tankar om sörjande i relation till våld (Butler, 2011).

För att förstå hur våld kan utövas inom asylprocessen kommer här att redogöras för olika teoretiska begrepp som förklarar hur våld kan uttryckas. Jag har tagit hjälp av Herz (2016) tankar om ett levande socialt arbete då han i sitt resonemang använder sig av Butlers tes om sörjbara liv. Herz (2016) hjälper till att exemplifiera Butlers resonemang och ger även uttryck för några av de begrepp som definierar våld (Herz, 2016). Samtidigt ger Herz (2016) en tydligare beskrivning av hur individer avsubjektifieras genom den konstruktion som Butler ger uttryck för. Herz (2016) argumenterar utifrån socialarbetarens roll och hur dennes arbete påverkas av hur vi ser på vissa människor som mindre verkliga och icke-sörjbara (Herz, 2016). Detta är av relevans för senare analys, då tolkningen av de asylsökandes berättelser till viss del utgår från socialarbetarnas arbete kring handläggningen av deras ärenden.

För att kunna tolka asylsökandes berättelser om agens använder jag mig vidare av Butlers (2011) tankar om motsättningen mellan autonomi och agens och hur dessa står i relation till hennes resonemang om konstruktionen av icke-sörjbara liv (Butler, 2011). Även här har det varit relevant att exemplifiera Butlers tankar med hjälp av Herz (2016) vidareutveckling och koppling till socialt arbete.

Vems liv räknas som liv?

Kort sammanfattat grundar sig Butlers (2011) resonemang på tre frågeställningar: Vem räknas som människa? Vems liv räknas som liv? Vad utgör ett sörjbart liv? (Butler, 2011).

Till en början söker Butler (2009) förklara vad ett liv är och gör en åtskillnad mellan uppfattning och erkännande. *Att* uppfatta liv är likställt med att lägga märke till, registrera, förnimma eller bekräfta. *Hur* vi uppfattar liv står dock i relation till de normer som definierar vad ett liv är (Butler, 2009). Butlers (2011) utgångspunkt är att inte alla liv betraktas som verkliga och därför inte heller tillerkänns lika värde (Butler, 2011). Hur vi definierar liv, vilka liv som är verkliga och värda att sörja, är beroende av normer som ”gör ett liv begripligt som liv”. Och för att kunna sörja måste det finnas ett liv värt att notera, som kvalificerar sig för erkännande (Butler, 2011). Herz, (2016) skriver att förnekandet av en individs levbarhet är möjlig genom att vi avsubjektifierar vissa liv och kroppar (Herz, 2016). I stället för att sörja skapar vi ord och strategier för att avskärma oss från sorgen och lidandet, vilket kan bidra till att andra människors liv till och med blir en provokation (Herz, 2016). Genom att inte erkänna exempelvis asylsökande som subjekt kan vi därmed avskärma oss från den sorg deras liv skulle kunna uppbringa.

Sorgen är en betydande del av Butlers (2011) resonemang. Hon skriver att när vi förlorar någon, förlorar vi även en del av oss själva och sörjer så mer än bara förlusten av den andra (Butler, 2011).

När vi förlorar en del av dessa band som vi utgörs av vet vi inte vilka vi är eller vad vi kan göra. På en nivå tror jag att jag har förlorat ”dig” bara för att omedelbart upptäcka att även ”jag” har gått förlorad. På en annan nivå kanske jag har förlorat det ”i” dig som jag saknar direkta ord för, nämligen en relationalitet som varken utgörs av bara mig eller dig, utan som i stället bör förstås som det band genom vilket jag och du åtskiljs och relateras till varandra (Butler, 2011, s. 40).

Jag tolkar det som att sorg synliggör vår förmåga att relatera till andra, inte bara i förmågan att knyta an eller att känna igen sig i, snarare i förmågan att tillhöra varandra. Så, om vi inte relaterar till andra, kan vi då känna sorg? Och vad händer ni vi inte känner sorg inför andra människors liv?

”Levbara liv är alltså ömtåliga liv, som om något händer kan och kommer att sörjas, vilket skapar möjlighet för handling” (Herz, 2016, s. 140).

Hur rättfärdigas våld?

För att väcka tankar om hur samhället rättfärdigar våld mot vissa grupper av människor frågar sig Butler (2011) hur förhållandet ser ut mellan våld och de liv som anses överkliga (Butler, 2011). Hon skriver att hur liv stöds och uppehålls är radikalt ojämnt fördelat över världen. För vissa liv finns det resurser att mobilisera skydd om dessa utsätts för olika risker, för andra liv kommer inte stödet att vara lika snabbt och kraftigt, och en del liv anses inte ens vara sörjbara (Butler, 2011). Butler (2011) exemplifierar själv sitt uttalande genom att redogöra för en form av ”sorgens hierarki”, där hon ifrågasätter varför vi sällan eller aldrig får höra namnen på de tusentals palestinier som dött till följd av kriget, eller hur den amerikanska militären kan agera med en axelryckning inför alla de liv, ansikten och kroppar som har dödats av deras händer (Butler, 2011). Hon frågar sig hur dessa individer har kunnat ”falla utanför det mänskliga”, och hur dessa föreställningar påverkar vilka förluster vi erkänner som förluster (Butler, 2011).

”För om någon har gått förlorad, och denna person inte är någon, i vad består då förlusten och hur sker sörjandet?” (Butler, 2011, s. 49).

Med andra ord: Om en kropp är överklig, hur kan den då skadas? Butler (2011) skriver att det är möjligt att upprätthålla våld mot vissa grupper av människor då deras liv har en förmåga att uppstå på nytt (Butler, 2011). Trots förnekandet av deras liv som verkliga lever de envist vidare och fortsätts därmed att gång på gång utsättas för våld (Butler, 2011). Hur många avslag Migrationsverket än ger, kommer där alltid nya individer för att söka asyl. Hur strikta asyllagar vi än skapar, försvinner inte människors behov av skydd.

Våld mot vissa grupper av människor kan sammanfattningsvis sägas rättfärdigas genom att vissa liv konstrueras som överkliga, mindre värda och därmed icke- sörjbara.

Olika former av våld

Butler (2011) förklarar våld genom att skriva att när vi begår våld riktar vi våra handlingar mot någon annan, vi skadar och utsätter den andra för fara. Hon skriver att i våldet kan själva livet utplånas genom någon annans uppsåtliga handling (Butler, 2011). Vidare menar hon att våld exponerar en sårbarhet hos människor, där vi utan kontroll överlämnas till någon annans vilja. Den sårbarheten förvärras under omständigheter där våld blir ett sätt att leva, och där medlen för självförsvar är begränsade (Butler, 2011).

För att förstå tanken om hur asylsökande utsätts för våld behövs en redogörelse kring hur våld kan ta sig uttryck. Herz (2016) definierar våld utifrån olika begrepp. Han beskriver till exempel

det systemiska våldet, vilket innefattar politik och ekonomi på lokal och global nivå, och räknar där in olika myndigheters agerande (Herz, 2016). Han exemplifierar genom att beskriva hur asylsökandes möjligheter att skaffa laglig anställning påverkas av att Migrationsverket tar ifrån dem och förvarar deras pass (Herz, 2016). Vidare beskriver Herz (2016) det symboliska våldet och uttrycker att ord har makt att begränsa människors livsutrymme (Herz, 2016). Symboliskt våld innefattar abstrakta termer som meningsskapande och språktillämpning, exempelvis vilka ord som används för att beskriva någon, uppfattningen om vem som är en sann respektive falsk flykting, vem som ges tolkningsföreträde och dylikt (Herz, 2016). Ett begrepp som kan innefattas inom termen symboliskt våld benämns som "zombiekoncept". Herz (2016) använder begreppet för att exemplifiera hur socialarbetare använder sig av så kallat "döda fakta" för att kategorisera, bedöma och fatta beslut om människor, vilka reduceras till döda objekt (Herz, 2016). I hans diskussion om det sociala arbetets ansvar ger han även exempel på ett uttalande om hur begränsandet av människors livsvillkor långsamt banar väg mot en legitimerad död (Herz, 2016). De olika begreppen är användbara i tolkningen av asylsökandes berättelser om våld då deras historier rör sig kring och inom dessa områden.

Autonomi, eller agens?

När vi utsätts för våld blottas en sårbarhet, vi överlämnas, utan kontroll, till någon annans händer (Butler, 2011). Vilka medel har vi till agens i detta tillstånd?

Butler (2011) gör en åtskillnad mellan autonomi, så som det förstås i termer av självbestämmande och rätten till den egna kroppen, och så kallat aktörskap (Butler, 2011). Hon både problematiserar och lyfter betydelsen av autonomi, då individer förvisso har rätt att bestämma över den egna kroppen, samtidigt som hon ser svårigheter med att göra anspråk på kroppen som "sin egen" (Butler, 2011). Att positionera sig själv utanför andra, som oberoende av andras påverkan och prägel på kroppen, leder inte nödvändigtvis till ökade möjligheter att ta kontroll över sitt liv: Att ha handlingskraft (Butler, 2011).

"Trots att vi kämpar för vår rätt över våra egna kroppar, är dessa kroppar som vi kämpar för aldrig helt och hållet våra egna" (Butler, 2011, s. 43).

Butler (2011) skriver att våra kroppar är och formas som aktörer, eller som instrument för aktörer, i relation till andra (Butler, 2011). Så som jag tolkar orden är agens inte något som bara skapas inom den utsatta gruppen, där de plötsligt tar kontroll och blir erkända som sörjbara. Jag tolkar det som att agens skapas genom ett mänskligt samspel. Butler (2011) skriver att erkännande sker i ett ömsesidigt utbyte: vi erkänner, och blir erkända, av varandra i ett växelvist

socialt samspel (Butler, 2011). Utgångspunkten för hur agens skapas är således det relationella band som tidigare nämnts, och som är själva grunden till att känna sorg inför andra människor (Butler, 2011).

Vidare anser Butler (2011) att föreställningar om subjekt och vad aktörskap är behöver tolkas utifrån ett maktperspektiv, samt kulturella och samhällseliga normer (Butler, 2011). Hon för en diskussion om det problematiska i att tolka aktörskap utifrån den egna verkligheten och genom det pådyvla andra samhällen och kulturer denna uppfattning om vad som är uttryck för agens (Butler, 2011). Ett maktperspektiv på agens är av relevans för den här studien och dess analys av asylsökandes berättelser, då det finns en tydlig maktdimension att ta hänsyn till utifrån våra olika roller och positioner, inte bara i samhället, utan även i relation till varandra.

Butler (2011) argumenterar vidare för att vi behöver komma bort från tanken om att kräva erkännande utifrån en föreställning om givna subjektspositioner, eller att förvänta oss att förtryck och orättvisor ska lösas upp genom att den utsatta gruppen skapas som subjekt i relation till sig själva (Butler, 2011). Jag tolkar det som att Butler argumenterar för en form av kollektivt subjekt, där vi alla behöver ta ansvar för att erkänna varandra och att aktörskap, eller agens, sker i den kollektiva handlingen. Herz (2016) beskrev hur sättet att avskärma oss från sorgen inför andras lidande kan vara en bidragande faktor till provokation inför vissa individer, eller grupper av människor (Herz, 2016). Butler (2011) frågar sig om det finns något att vinna på att dröja sig kvar vid sorgen och exponeras för den, i stället för att försöka finna vägar ut ur sorgen genom aktioner av våld (Butler, 2011). Hon resonerar kring om vi i stället kan återföras till ett kollektivt ansvar för varandras fysiska liv, som bygger på en känsla av mänsklig sårbarhet (Butler, 2011). En förutsättning för att skapa utrymme för agens verkar således vara att erkänna liv som sörjbara, först då tar människan form som subjekt.

Detta avsnitt sammanfattar vikten av att känna sorg inför andra människor i syfte att tillerkänna värde till deras liv, och därigenom skapa förutsättning för ömtåliga liv som anses värda att tas omhand, att agera för och med. I relation till studiens syfte kan vi utifrån teorin se asylsökande som en grupp vars kroppar inte tillerkänns värde, vars liv socialarbetaren har reducerat till döda objekt inom ramen för institutionella och strukturella villkor, och genom det rättfärdigar en behandling som kan likställas med våld, vilken begränsar deras möjligheter till agens. Det är genom dessa glasögon som deltagarnas berättelser tolkas och förstås. I bakgrunden finns dock en medvetenhet om att asylsökande som grupp inte konstrueras som icke- sörjbara för alla, eller inom alla områden. Spratt (2022) riktar inte specifikt kritik mot Butlers teori, däremot försöker författaren bredda teorin genom att hävda att vissa liv både konstrueras som sörjbara och icke

sörjbara samtidigt, och drar kopplingar till en neoliberal kontext där sörjbara liv likställs med produktiva liv, det vill säga liv som kan vara till nytta för andra (Spratt, 2022). Det finns här inte plats för en vidare diskussion om olika kontexter genom vilka asylsökande faktiskt ses som sörjbara, men det är ett relevant perspektiv att lyfta inför vidare slutdiskussion och för att belysa vetenskapen om att asylsökande som icke- sörjbara är en samhällelig konstruktion. Butler (2009) skriver också just det, att hur vi definierar liv är sprunget ur en historisk och kulturell kontext, som alltid kan omformuleras (2009). Då normer inte är något opåverkat bortom människors kontroll kan vi kritiskt granska, och framför allt motsätta oss de omständigheter som bidrar till ett rättfärdigande av våld mot de liv som inte erkänns sörjbara (Butler, 2011). De ramar inom vilka samhällets normer upprätthålls är konstruerade genom det sociala samspel som anses vara grunden för allt erkännande (Butler, 2011). Vems liv som räknas som sörjbart ligger således i händerna på oss själva, något vi kommer gå djupare in på i senare diskussion.

5. METODKAPITEL

Studiens resultat bygger på narrativa intervjuer och ett aktivt deltagande i fyra asylsökandes vardagsliv och sociala miljö. Jag kommer utförligt gå igenom val av analysmetod, tillvägagångssätt, urvalsprocess, bearbetning av data, samt etiska dilemman, och kontinuerligt föra en kritisk reflektion inom alla områden. Inledningsvis vill jag beskriva bakgrunden till studiens uppkomst och hur den har lett fram till val av metodologisk ansats.

Tolkningar av den sociala verkligheten

Idéen till den här studien skapades i samtal med en vän som har levt som asylsökande. Utifrån de berättelser som framkommit under våra samtal har tankar, känslor och frågor väckts inom mig, som jag har velat förmedla till andra. Studiens ursprung kan således sägas vara sprungen ur ett socialt samspel, där berättandet har varit en central del i skapandet av de tankar, känslor och frågeställningar som uppkommit.

Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv är den språkliga sociala interaktionen en förutsättning för kunskap (Thomassen, 2007). Vidare lyfter Thomassen (2007) fram berättelser som en vetenskaplig modell för kunskap. Hon skriver att världen är uppbyggd kring tolkningar av verkligheten, och att dessa tolkningar alltid är en del av en narration, en berättelse (Thomassen, 2007). Det är genom berättelser som händelser och handlingar i våra liv får ett sammanhang och bidrar till att skapa förståelse och kunskap (Thomassen, 2007). Genom att lyssna till de

berättelser min vän förde fram målades en ny verklighet upp för mig, med kunskap som jag ville förmedla vidare. Jag bestämde mig inledningsvis för att djupare försöka undersöka hur asylsökandes vardagsliv och psykiska mående påverkas av asylprocessen. Detta syfte har sedan omarbetats och omformulerats, vilket kommer att beskrivas mer utförligt i ett senare skede.

För att besvara syfte med tillhörande frågeställningar valde jag att fokusera på asylsökandes egna upplevelser av asylprocessen och det föll sig naturligt att använda kvalitativ metod för att söka svar på de frågeställningar som studien inledningsvis ville undersöka.

Den kvalitativa undersökningen utgår från deltagarnas perspektiv och beskrivs ha ett "tolkningssynsätt" på vad som räknas som acceptabel kunskap, snarare än ett naturvetenskapligt synsätt (Bryman, 2016). Kvalitativ forskning används ofta utifrån en önskan om att uppfatta den sociala verkligheten på samma sätt som de som lever i den specifika verkligheten, och tenderar att ha fokus på att "se världen med den andres ögon" (Bryman, 2016). En förekommande kritik mot den kvalitativa forskningen är att forskningsresultaten ofta bygger på det som forskarna själva uppfattar vara betydelsefullt, det vill säga deras egen tolkning av vad som är viktigt (Bryman, 2016). Kritiken är relevant att föra fram då tolkningar av verkligheten är beroende av den kontext i vilken människor befinner sig. Johansson (2005) skriver att människors uppfattning om verkligheten är formade utifrån olika perspektiv och att det finns många versioner av "sanningen" (Johansson, 2005). Den kunskap som produceras i forskning utvecklas utifrån forskarens position och kategorier som exempelvis kön, etnicitet och sexuell läggning (Johansson, 2005). De känslor, tankar och reaktioner som uppstår utifrån den sociala och kulturella kontext forskaren befinner sig i är således en del av studiens utformning och de tolkningar som görs av det insamlade materialet (Johansson, 2005).

De tolkningar jag har gjort av berättelserna som framkommer i den här studien är formade utifrån den position jag själv har i samhället. Oavsett min bakgrund med rötter i Peru är jag fortfarande en vit kvinna som har vuxit upp i det svenska samhället, med absolut ingen egen erfarenhet av asylprocessen, och där jag alltid har erhållit fulla rättigheter som medborgare. Jag har aldrig behövt fundera på om jag har rätt till viss sjukvård eller om jag kan få ut min lön den här månaden. Däremot har jag arbetat med asylsökande i andra kontexter, som exempelvis ledare för Språkcafé, och jag har även viss akademisk bakgrund inom socialantropologi och således en förförståelse för kulturella skillnader och företeelser. Jag kommer under urvalsprocessen fortsatt föra en diskussion kring min position i relation till deltagarna, och vad den har haft för betydelse för studiens utformning.

Vidare vill jag granska ytterligare kritik mot kvalitativ forskning, som riktas mot det nära förhållande som ofta utvecklas mellan forskaren och undersökningspersonerna. Bryman (2016) skriver att det i kvalitativ forskning eftersträvas en nära relation till de individer som deltar i studien (Bryman, 2016). Under arbetets gång har det kontinuerligt funnits ett fokus på relationsbyggande med deltagarna. Till skillnad från den kritik som riktas gentemot det nära förhållandet mellan forskare och respondenter inom kvalitativ forskning, kommer jag i urvalsprocessen att argumentera för varför det personliga förhållandet till deltagarna snarast har känts avgörande för genomförandet av studien.

Slutligen vill jag nämna några ord om etnografi. I det inledande arbetet hade jag en tanke om att utföra någon form av etnografisk metod, men slog ner den tanken till följd av den definition av etnografi som litteraturen framförde. Bryman (2016) beskriver etnografi som en metod vilken fokuserar på ett långvarigt engagemang inom en social miljö, där forskaren iakttar gruppens beteende, lyssnar på vad som sägs i samtal och själv deltar i samtal, samlar in skriftliga källor och kompletterar med intervjuer, och på så sätt utvecklar en förståelse av gruppens kultur och av människors beteenden inom kulturen (Bryman, 2016). Med den korta tidsrymd den här studien förhöll sig under ansåg jag det inte vara möjligt att ta mig an en etnografisk ansats. Under arbetet med den här studien insåg jag dock att jag naturligt hade glidit in i en roll där jag faktiskt både observerade och var en del av respondenternas vardagsliv, utan att egentligen ha tänkt använda det i mitt arbete. Jag utvecklade de här tankegångarna tillsammans med Mohammad, som stod mig närmast, och fick accept på att inte bara genomföra en intervju tillsammans med honom, utan även att följa hans vardag i syfte att tillföra material till studien. Detta kommer att beskrivas utförligare under tillvägagångssätt där jag även för en kritisk reflektion kring min position som deltagare i respondenternas vardagsliv.

Deltagarna

Då jag har velat lyfta asylsökandes egna berättelser har mitt sökande efter respondenter naturligt varit inriktat på personer som har levt, eller lever, som asylsökande. Jag valde att avgränsa studiens fokus till individer som har sökt asyl i Sverige efter år 2014 och antingen befinner sig i en pågående, eller avslutad, asylprocess. Innan jag vidare beskriver hur jag gick till väga för att hitta respondenter vill jag inleda med en kort presentation av varje deltagare. Då det av min egen tidigare beskrivning framkommer att det finns relationer med deltagarna i den här studien är det extra viktigt att det sker en anonymisering för att trygga deras integritet. Jag har således tagit fram fyra fingerade namn och väljer att vara sparsam med detaljer kring respondenternas

ålder, hemland, bakgrund med mera. Kön har känts relevant att föra fram dels för att skapa en levande berättelse i analysen, dels för att kunna ge en senare kritisk reflektion kring min position i relation till deltagarna.

Presentation av deltagarna

Mohammad har levt som asylsökande i åtta år och befinner sig i en pågående asylprocess. Han har tidigare fått slutgiltigt avslag på sin asylansökan och levt illegalt under cirka ett års tid i Sverige. Han fick sitt ärende prövat i Migrationsöversdomstolen som fastslog att hans ärende inte gått rätt till och gavs därmed möjlighet att göra om hela asylprocessen. Han figurerar som huvudperson i studien då jag har använt hans berättelse som en central del för att utveckla analysen, och han är också den som haft störst inflytande på det etnografiska material som samlats in. Han har även hjälpt till att etablera kontakt med ytterligare två av respondenterna. Mohammad bor på en flyktingförläggning och en stor del av vår vardagliga interaktion rymms inom den miljön.

Leyla kom till Sverige genom anhöriginvandring efter att hennes man beviljats uppehållstånd och har således tagit del av asylprocessen utifrån ett annat perspektiv än övriga deltagare. Deras asylprocess tog sammanlagt 10 månader. Hon har till skillnad från de andra respondenterna inte upplevt några direkta begränsningar av asylprocessen och tillför därför en annan dimension till berättelserna i den här studien. Under vår intervju bjuder Leyla hem mig till sitt hem. Det är en miljö som skiljer sig från den på flyktingförläggningen, vilket i sig också tillför ytterligare en dimension till det resultat som senare kommer att presenteras.

Ahmed ställde efter inledande tvekan upp på att delta i studien. Jag möter honom tillsammans med Mohammad på flyktingförläggningen, trots att Ahmed inte längre bor kvar där. Ahmed lever sedan omkring två år tillbaka som papperslös efter flera avslag från Migrationsverket och har inte längre laglig rätt att leva i Sverige. Han har valt att stanna kvar, av rädsla för vad som kommer att hända om han återvänder till sitt hemland. Vi träffas vid olika tillfällen i en miljö han känner sig trygg i och han berättar sin historia utifrån den tillit han upplever i relationen till Mohammad.

Mahmoud lever också som papperslös sedan en tid tillbaka och har valt att stanna i Sverige av samma anledning som Ahmed. Både han, Mohammad och Mahmoud har en etablerad kontakt och vi träffas alla tillsammans på flyktingförläggningen för att dricka te och lära känna

varandra. Mahmoud berättar också sin historia utifrån den tillit han upplever i relation till övriga deltagare.

Urvalsprocessen

Utifrån min erfarenhet av arbete med asylsökande försökte jag till en början hitta respondenter inom det kontaktnät jag har via mitt tidigare arbete. Jag tog bland annat själv kontakt med personer som jag sedan tidigare skaffat bekantskap med i min roll som ledare av Språkcafé. Min tanke var att intervjua personer som jag inte hade någon närmre relation med, av den enkla anledning att jag i min roll som student blivit avrådd från att genomföra intervjuer med personer jag har en stark koppling till. Jag märkte dock snart att det var svårt att få accept på min förfrågan om att delta i studien och det enda jakande svar jag slutligen fick via mitt sökande genom Språkcafé var från en person jag redan hade en etablerad kontakt med: Leyla.

För att skynda på processen med att hitta respondenter vände jag mig till min vän Mohammad som har flertalet kontakter på den flyktingförläggning där han bor. Bryman (2016) skriver att strategin att välja ut en eller flera respondenter som i sin tur kontaktar andra inom det egna sociala nätverket ofta används vid svårigheter att hitta respondenter (Bryman, 2016). Av relevans för vidare reflektion vill jag framföra någonting som skedde när Mohammad försökte hjälpa mig att hitta villiga respondenter till studien. Efter ett fruktlöst försök fick jag svaret:

-”I’m sorry Ida, I really tried but he said no. He said that it doesn’t make a difference, we have all lost hope for a change in the system”.

Detta är inte ett exakt återgivet citat, men budskapet som nådde fram till mig var att det saknades tillit. Till en början blev jag besviken, men ju mer jag tänkte på de här orden, desto mer insåg jag att det här inte kan handla om min önskan om att genomföra en studie med många deltagare, snarare om att presentera den verklighet jag har mötts av, och detta var en del av den verkligheten. I analysen kommer jag att ge exempel på den misstro och de negativa känslor som flera av deltagarna har gentemot det svenska samhället och de instanser som är inblandade i deras ärenden.

Här är det relevant att återkomma till en reflektion om min egen position. Johansson (2005) skriver att positionerna man intar i intervjusituationerna kan skifta beroende på vem man möter, i vilket sammanhang och vilka som är närvarande i mötet (Johansson, 2005). När jag möter Leyla befinner jag mig i en annan position än när jag möter Mohammad, Mahmoud och Ahmed. I viss mån är jag och Leyla mer likställda, som kvinnor och som svenska medborgare, med vetskap om att det såklart även finns andra dimensioner att ta i beaktande. I mötet med övriga

deltagare urskönjs en tydligare maktposition att ta hänsyn till, då jag tillhör det system som dessa personer upplever en misstro gentemot. Varför skulle de vilja öppna upp sig för mig? Hur kan de lita på att jag förstår eller förvaltar deras berättelser på ett rättvist sätt? En vidare reflektion kring makt förs i genomgången av de tillvägagångssätt som ligger till grund för studiens material.

Tillit och respekt är avgörande faktorer för att bygga relationer, skriver Elsrud (2020). Efter avslaget på förfrågan om deltagande insåg jag att för att kunna genomföra den här studien måste den bygga på tillit. Genom de två etablerade kontakter jag redan hade fann vi slutligen ytterligare två respondenter som kunde tänka sig att ställa upp, med anledning av att de i sin tur själva redan hade en relation till Mohammad. Ahmed och Mahmouds deltagande var således inledningsvis inte en följd av deras tillit till mig, utan till Mohammad och hans ord om att jag var att lita på. För att lära känna mig inför de intervjuer som senare genomfördes träffades vi först i ett vardagligt sammanhang där jag förklarade mitt syfte med studien och vad deras deltagande innebar. Vi har druckit te tillsammans, umgåtts och låtit samtalen flyta. Då arbetet var under tidspress beslutades att inte lägga fokus på att hitta fler deltagare, i stället lades fokus på detta relationsbyggande.

Risken med ett lågt deltagande är att det blir svårare att finna stöd för hållbara slutsatser (Bryman, 2016). Bryman (2016) skriver dock vidare att det inom kvalitativ forskning finns en fördel med små urvalsstorlekar, då det ökar möjligheten att skapa en nära relation med deltagarna och utifrån det få fram detaljerad information (Bryman, 2016). Inom kvalitativ forskning ligger fokus oftare på ”fyllighet”, snarare än bredd (Bryman 2016). Fler deltagare hade kanske gett en bredare representation, men det nära samarbetet med deltagarna har bidragit till öppenhjärtiga samtal där deltagarna vågat uttrycka sådant som det är möjligt att de i ett annat sammanhang hållit för sig själva.

Tillvägagångssätt

Jag har utfört fyra intervjuer på omkring 1-2 timmar vardera där deltagarna har fått berätta sina historier. Två av intervjuerna genomförs på engelska, en på svenska och den sista genomfördes på intervjupersonens modersmål, med hjälp av Mohammad som tolkade på engelska. Utöver intervjuer har jag genom det vardagliga samspelet tagit del av samtal mellan respondenterna samt mellan mig och respondenterna. Jag har tillbringat tid i en vardaglig miljö på flyktingförläggningen och jag har även följt med Mohammad när han har interagerat med

personer utanför flyktingförläggningen i olika sammanhang. Allt detta är grunden för det resultat som studien presenterar.

Narrativ

Min önskan var att låta deltagarna prata så fritt som möjligt under intervjuerna och se hur berättelserna utvecklade sig. Innan intervjuerna fick deltagarna läsa igenom och godkänna en samtyckesblankett (Bilaga 1). Efter att ha fört en dialog kring samtyckesblanketten och fått bekräftat att deltagarna förstått syftet med studien bad jag sedan deltagarna prata fritt. Deltagarna fick således själva välja ingång på sin berättelse, utifrån syftet de hade uppfattat med studien. Intervjuerna genomfördes helt utan manus eller skriftlig intervjuguide. Johansson (2005) skriver att oavsett vilken intervjuform som används behöver intervjuaren utveckla någon form av intervjuguide (Johansson, 2005). Det fanns såklart ett tema att förhålla sig till, det syfte som studien avgränsade sig till. Jag hade dock inga konstruerade frågor eller teman som jag och deltagarna utgick ifrån. I stället ville jag att deltagarna själva skulle prata utifrån deras tolkningar av det syfte jag presenterat för dem. Intervjuerna var således fokuserade på deltagarnas berättelser av olika skeenden i livet. Johansson (2005) beskriver hur den här formen av livsberättelser, narrativa intervjuer, kan utföras på olika sätt, till exempel genom att be deltagarna att berätta hela sin livsberättelse, eller att endast be dem berätta om en specifik händelse, ett specifikt livsområde med mera (Johansson, 2005). Då jag inte hade någon mall att utgå ifrån valde jag att låta intervjupersonerna starta sin berättelse på det sätt som föll dem naturligt. Leyla valde till exempel att börja prata om varför hennes familj flydde till Sverige. Ahmed startar sin berättelse redan ett år före hans flykt till Sverige, för att ge en bakgrund till berättelsens senare skede. Mohammad går i stället direkt in på den allra första tiden då han precis anlänt till Sverige och, slutligen, Mahmoud vill till en början lyfta fram anledningen till att han fick avslag på sin asylansökan. Det är intressant att se hur berättelserna tar sin början på detta sätt, trots att syftet med studien inledningsvis var att undersöka hur asylprocessen påverkar asylsökandes psykiska mående och vardagsliv.

Johansson (2005) skriver att det är viktigt att ge intervjupersonerna tid och utrymme att berätta, att intervjupersonen har förmåga att vara tyst, men också att ställa öppna frågor vid behov (Johansson, 2005). Vidare resonerar hon kring ”aktivt lyssnande”, där intervjuaren tar del av berättelserna med empati och tacksamhet inför det som delas, snarare än ett girigt och glupskt lyssnade i syfte att få fram något specifikt som man är ute efter (Johansson, 2005). Hon argumenterar för att det finns olika aspekter av lyssnande som vävs in i varandra och att forskaren som lyssnare alltid i någon bemärkelse vill ”få ut något” av deltagarna, och på så sätt

ändå styr processen (Johansson, 2005). Intervjuaren har alltid en maktposition i relation till den som blir intervjuad (Johansson, 2005).

Jag märker skillnad på intervjuerna. Under Mohammads intervju sitter jag tyst under nästan två timmar, med endast ett fåtal följdfrågor och bekräftelser i form av nickningar, skratt och liknande uttryck. I Ahmed och Mahmouds intervjuer framträder berättelserna mer som samtal då vi inte är ensamma i rummet, utan har Mohammads närvaro där i form av både tolk och trygghet. Med Leyla är intervjun helt annorlunda, kanske för att hon inte har upplevt några negativa aspekter av asylprocessen. Det som sker med mig då är att jag, i stället för att ge utrymme för henne att finna berättelserna som hon vill dela, tar vid och styr in intervjun på de områden jag själv är intresserad av att titta på genom att ställa många frågor. Detta har jag med i beaktande när jag uttrycker att deltagarna fritt har fått dela sina egna tolkningar kring det syfte som presenterats. Kvale och Brinkmann (2014) skriver dock att det ibland kan vara nödvändigt att ställa många frågor för att hjälpa personen vidare med sin historia (Kvale & Brinkmann, 2014). Jag uppfattar ändå att jag i övriga intervjuer har kunnat inta ett mer aktivt och empatiskt lyssnande, då jag inte använt mig av så många frågor för att styra berättelserna. Bryman (2016) skriver att en fördel med narrativ intervju är att intervjupersonen tillåts röra sig i olika riktningar, för att man ska uppfatta det som är relevant för intervjupersonen själv (Bryman, 2016). Jag tänker att jag i största mån har försökt att använda mig av den här intervjuformen och att det är en bidragande orsak till att syftet med studien i ett senare skede omformuleras. Jag menar då att deltagarnas fokus under deras berättelser har varit med och skapat syftet med den här studien. I tillägg till det vill jag återigen nämna det som redan har nämnts. Johansson (2005) pekar på att de känslor, tankar och reaktioner som uppstår utifrån den sociala och kulturella kontext forskaren befinner sig i, är en del av studiens utformning och de tolkningar som görs av det insamlade materialet (Johansson, 2005). I slutändan är det jag som forskare som har tolkat deltagarnas berättelser och formulerat ett syfte och ett resultat utifrån min egen verklighets – och kunskapsuppfattning. För att minimera risken att beskriva mina egna tolkningar som deras har jag i efterhand diskuterat materialet och det omformulerade syftet med deltagarna. Johansson (2005) skriver att trovärdigheten av det tolkade materialet ökar när informanterna ges möjlighet att läsa materialet och ge synpunkter på det (Johansson, 2005).

Det sociala samspelet

Johansson (2005) menar att positioner inom etnografiska situationer förändras beroende på kontext (Johansson, 2005). Bryman (2016) skriver också att etnografens roller skiftar under

tiden forskningen pågår (Bryman, 2016). När jag har deltagit i det vardagliga sociala samspelet på flyktingförläggningen har jag ibland haft en tillbakadragen roll. Det har varit i de möten då jag har presenterats för nya respondenter med vetskapen om att jag är en västerländsk kvinna i relation till män från kulturer olika min egen, och som uttalat föraktar det samhälle jag är uppvuxen i. Att möta dessa personer i närvaro av Mohammad, en man som relaterar till deras kultur och befinner sig i en liknande position som dem, kan ha varit bidragande till deras accepterande av att delta i studien och att de har vågat berätta sina historier. Johanssons (2005) beskrivning av makt och forskarens position i relation till deltagarna, utgår från att det finns hierarkier att ta hänsyn till gällande kön, etnicitet, klass med mera (Johansson, 2005). Detta är hela tiden närvarande hos mig, kanske inte lika medvetet framträdande som en reflektion i det specifika sammanhanget, men i efterhand uppfattar jag ändå att jag har använt mig av strategier för att avvärja min maktposition, eller snarare vara ödmjuk inför den, till exempel genom att låta mig "ledas av en man" i syfte att skapa tillit hos andra män, något som jag kanske inte hade gjort i andra kontexter. Eller genom att acceptera vetskapen att Mohammads definition av mig, så som han själv uttrycker det, att han inte ser mig som "en svensk", utan mer som "en jämlike", förmodligen har varit av betydelse för att jag har blivit accepterad av Ahmed och Mahmoud. Att jag sticker ut på flyktingförläggningen, som västerländsk kvinna i sällskap av tre asylsökande män, är jag mycket väl medveten om, och jag är även medveten om hur den vetskapen har påverkat den roll jag har tagit när jag klivit in på flyktingförläggningen och plötsligt "tonat ner" mig själv, lett mer, pratat mindre och tagit mindre plats. I det ensamma mötet med Mohammad är rollen en annan, då relationen vi har redan är etablerad. Jag deltar även mer aktivt i Mohammads vardag, vilket också påverkar min roll. Bryman (2016) ger exempel på etnografisk forskning där forskaren beskrivit det som att den tid som ägnades åt etnografien var så intensiv att gränsen mellan livet innanför och utanför forskningen löstes upp (Bryman, 2016). I rollen till Mohammad är jag en medmänniska, en vän och en förtrogen, och jag relaterar till det beskrivna om en upplösning av gränser mellan forskningen och "världen utanför". Jag har beskrivit arbetet med den här studien som intensivt, något som har skapat starka känslor hos mig och blivit en del av min egen vardag. Bryman (2016) skriver att ett för starkt engagemang under en lång tid kan innebära att forskaren tappar sin roll som forskare och överidentifierar sig med deltagarna (Bryman, 2016). Förmodligen har det bidragit till begränsningar i vilken grad jag har kunnat förhålla mig objektivt kring deltagarnas berättelser. Med det sagt har min etnografiska resa rent konkret bestått av deltagande i, samt observationer av, vardagliga samtal på flyktingförläggningen, men även varit tillfällen av deltagande

observation då jag har följt med Mohammad när han har försökt få ut sin lön, samt när jag har hjälpt honom att flytta till en ny byggnad. Jag har även fått ta del av ett inspelat ljudmaterial från ett samtal på Migrationsverket. I korthet vill jag beskriva mitt deltagande som ett vardagligt samspel där vi har druckit te, ätit mat, pratat, skrattat, fällt tårar, varit arga tillsammans, och där emellan, det som är svårt att förmedla i ord, upplevelserna av det hela, det som har skapats av helheten, inte bara det som har sagts eller gjorts, utan sammanhanget det har verkat inom: själva miljön är en stor del av min observation, och hur det har påverkat tolkningen av materialet. Bryman (2016) skriver att den deltagande observatören tycks kunna utveckla en fördjupad bild av deltagarnas uppfattning kring verkligheten (Bryman, 2016). Jag upplever att det vardagliga samspel jag tagit del av har fyllt ett tomrum som endast intervjuer hade missat. I detta räknar jag med de vardagliga samtal som har skett mellan mig och deltagarna, men även deltagarna sinsemellan. Kvale och Brinkmann (2014) skriver att vardagliga samtal ofta visar upp narrativa drag, och lyfter fram exempel på att detta kan ses som ett bevis för att berättelser är en naturlig kognitiv och språklig form som vi människor använder för att uttrycka mening och kunskap (Kvale och Brinkmann, 2014).

Bearbetning av data

Johansson (2005) skriver att om man i stället för att se sig själv som en neutral ”återgivare” av verkligheten, och snarare ser sig själv som någon som ”tolkar andras tolkningar”, så konstrueras frågan: Hur framställer jag dessa tolkningar? (Johansson, 2005). Under intervjuerna frågade jag deltagarna om jag fick spela in deras berättelser och förklarade hur jag skulle använda ljudfilerna. Jag har sedan lyssnat till dessa ljudfiler och transkriberat det mest relevanta av berättelserna. Bryman (2016) skriver att en fördel med att spela in sitt material är att du inte bara får med vad som sägs, utan även *hur* det sägs: tonfall, olika känslouttryck med mera (Bryman, 2016). Johansson (2005) skriver dock att ett transkriberat tal aldrig kan återge alla kommunikativa element, så som blickar, kroppshållning och gester (Johansson, 2005). Av vikt för mig när jag transkriberade intervjuerna var att ta fasta på just tonfall, suckar, skratt och liknande uttryck, då jag anser att det ger en mer levande bild av det som sägs. Då det inte går att återge blickar, kroppsspråk med mera, har det också varit av vikt för mig att i senare analys utveckla miljöbeskrivningar för att skapa en ytterligare levande dimension av berättelserna. Bryman (2016) uppger också en nackdel med att spela in materialet, vilket är den självmedvetenhet som kan uppstå hos intervjupersonen som då inte kan prata fritt eller avslappnat (Bryman, 2016). Jag har detta i åtanke när jag går igenom mitt material och vad som sägs. Först vill jag uppehålla mig vid det faktum att flera av intervjupersonerna har bett mig att

ta bort delar av deras berättelser när de har blivit påmind om att det som sägs spelas in. Dessa delar har jag då valt att inte transkribera överhuvudtaget. Under genomgången av materialet har jag även noterat skillnader mellan de intervjuer där deltagaren uppfattades självmedveten kring inspelningen och där deltagaren uppfattades avslappnad i situationen. Jag märker att i den självmedvetna situationen påverkas även jag av osäkerheten och blir mindre avslappnad och stakar mig i mina frågor. Kanske är det den obekväma situationen som påverkar Leylas intervju och leder till att hennes berättelse stannar upp, snarare än att hon har mindre information att delge än de andra?

Bryman (2016) skriver också att det under transkriberingen är av vikt att i citat återge dessa så exakt som möjligt (Bryman, 2016). Min personliga åsikt om citat är att de tillför någonting levande, och många gånger kan inte en händelse återberättas utan ett exakt citat för att göra det som sagts rättvisa. Jag har valt att återge de citat som är på engelska av just den anledningen, i försök att översätta till svenska försvinner en del av det jag vill föra fram med citaten. Johansson (2005) ger exempel på en situation där texten till följd av språket var så svårläst att citaten redigerades så kraftigt att inte bara begripligheten och språket ändrades, utan även bilden av intervjupersonen. Deltagarnas karaktärer skapas utifrån hur vi presenterar dem (Johansson, 2005). Citaten på engelska gör någonting med texten och med karaktärerna. Jag vill fånga deras ord, deras sätt att uttrycka sig på, för att ytterligare skapa en bild av vilka de är. Detta moment förloras dock i intervjun med Mahmoud, då jag måste utgå från Mohammads översättning av hans ord.

Bryman (2016) skriver vidare att fördelarna med ett inspelat material bland annat är att vi inte behöver förlita oss på vårt minne och det förbättrar samtidigt möjligheterna till analys av materialet (Bryman, 2016). Jag pausar, går tillbaka och lyssnar om och om igen. När jag slutligen raderar ljudfilerna saknar jag dem. Orden som transkriberats fram blir tunna när jag inte hör tonfallet, sucken eller skrattet. (skrattar) står det ibland. Men hur skrattar hon? Det vill jag förmedla till läsaren. Av samma anledning önskar jag ibland att jag hade spelat in de vardagliga samtal som ägde rum under forskningstiden. Samtidigt hade det kanske bidragit till en mindre avslappnad stämning där det som uttrycktes inte hade vågat yttras. Därför valde jag i stället att anteckna ord, meningar och reflektioner kring samtalen, oftast genom att skriva ner det på mobilen, men ibland även i efterhand. Bryman (2016) skriver att det är av vikt att anteckna i så nära anslutning som möjligt till observationstillfället och att anteckningarna bland annat kan vidröra miljö, social kontext, tidpunkt med mera (Bryman, 2016). Jag har framför allt antecknat citat och egna reflektioner kring händelser och samtal. För att ge en mer levande bild

kommer jag i analysen beskriva miljöskildringar för att ge ytterligare en dimension till det som utspelas.

Slutligen har jag fått möjlighet att lyssna till en inspelad konversation mellan Mohammad och en handläggare på Migrationsverket. Mohammad väljer att både spela in och skicka filen till mig på eget initiativ, och jag raderar den efter att jag analyserat konversationen och skrivit ner delar av den som varit relevanta för studien. Då handläggaren inte är medveten om att Mohammad spelar in konversationen har jag varit ambivalent till att beskriva delar av konversationen i resultatet. Bryman (2016) skriver att det är ett etiskt problem när någon inte kan ge sitt samtycke till att delta i studien (Bryman, 2016). Då det som presenteras i resultatet inte vidrör några privata uppgifter som kan identifiera handläggaren och inte heller innehåller några känsliga uppgifter väljer jag ändå att ta med en kort del av ljudfilen i syfte att tillföra ytterligare perspektiv på analysen. Informationen som framkommer är inte mer ”avslöjande” än de återberättelser som deltagarna ger av sina möten med andra handläggare, och rent krasst har inte heller dessa handläggare gett sitt samtycke till att figurera i studien. Handläggaren på ljudfilen bör inte heller ses som en deltagare, utan i stället som en del av det material som presenteras av deltagaren, det vill säga en del av en berättelse.

Litteratur och tidigare forskning

I sökandet efter relevant litteratur för studiens frågeställningar har jag använt mig av Högskolan Väst sökmotorer. Genom att skriva in olika ord som är relevanta för studiens syfte och frågeställningar, och förinställt ”peer review”, har jag gjort en allmän sökning inom alla databaser och det har på så vis varit enkelt att hitta vetenskapliga artiklar av intresse. Exempel på olika ord som har använts är: asyl, asylsökande, migrationsverket, migrationspolitik, asylsökande psykisk ohälsa, asylsökande självmord, asylsökande självskaumbeteende, med mera. Jag har även använt samma ord på engelska. För att hitta relevanta tidningsartiklar och generell information om asylprocessen har liknande sökningar gjorts på Googles sökmotor genom att söka efter exempelvis ”asylsökande berättelser”, ”asylprocessen”, ”asylsökande ersättning” med mera. Det har tagit mig in på hemsidor som Aftonbladet, SVT- Nyheter, Migrationsverkets egen hemsida, Regeringskansliet och dylikt. I sökandet har många vetenskapliga artiklar sållats bort, framför allt för att de hållit sig för långt från studiens syfte och frågeställningar. Andra artiklar har valts bort under processens gång då det inte ansetts nödvändigt att tillföra mer information. Jag har även tagit bort en del nyhetsartiklar som jag till

en början fann intressanta, men slutligen inte var av relevans för studiens syfte. Dessa var tänkta att användas i den inledande problemformuleringen.

Analysmetod

När jag genomförde intervjuerna bad jag deltagarna att prata fritt utifrån deras tolkning av syftet med studien. Det inspelade materialet transkriberades samtidigt som jag deltog i ett vardagligt socialt samspel på främst flyktingförläggningen och både i det samspelet, samt när jag satte mig med det inspelade materialet, tog jag snabbt fasta på olika teman, eller mönster, som utkristalliserade sig i deltagarnas berättelser. Dessa berättelser ville jag på något vis levandegöra för andra och jag ville göra det på ett sätt som fick individerna att bli mer verkliga. Den teoretiska ansatsen i studien utgår från tanken om överkliga, icke sörjbara liv. Hur kan jag argumentera för att asylsökande avsubjektifieras om jag själv reducerar deras berättelser till döda fakta? Det var viktigt för mig att lyfta deras berättelser med deltagarnas egna ord och att ge en så verklig skildring som möjligt. Den narrativa analysmetoden har följt mig under insamlingen av materialet utan en medveten tanke om att det var det jag höll på med. Pusselbitarna lades på plats, en efter en, ju längre in i arbetet jag kom. Ju mer tid jag spenderade på flyktingförläggningen, ju fler samtal jag antecknade, desto mer levande blev allting för mig. Hur skulle jag förmedla det till andra?

Innan jag går vidare med en definition av den narrativa analysen vill jag kort uppehålla mig vid definitionen av en berättelse. Johansson (2005) skriver att det inte finns någon tydlig definition av vad en berättelse är, men att berättande tycks vara en universell mänsklig aktivitet (Johansson, 2005). Forskning som använder sig av livsberättelser undersöker det människor berättar utifrån olika aspekter, teman eller perspektiv och hur detta ger mening åt deras liv och skapar identitet. Individernas egna tolkningar sätts i centrum (Johansson, 2005). Berättelser skapar ordning i våra liv. De synliggör hur människor upplever sina egna verkligheter och vi kan lättare förstå och relatera till människor genom berättelser (Johansson, 2005).

Johansson (2005) skriver att den narrativa analysen är en tolkande aktivitet där forskaren ställer sig själv frågor kring vad berättelserna betyder och vilken mening de har. Forskaren söker inte efter en enda sann tolkning, utan är öppen för att varje berättelse rymmer en mångfald av tolkningar (Johansson, 2005). Johansson (2005) vidhåller att det inte bara finns *en* narrativ analys, utan många olika former (Johansson, 2005). Ett sätt att använda sig av narrativ analys är att utgå från helheten, genom att läsa igenom materialet och finna mönster i det som berättas. Efter det beslutas olika teman som forskaren följer från början till slut. I denna analysform

ligger fokus på livsberättelsens innehåll och alla delar i berättelsen relateras till helheten (Johansson, 2005).

Jag har i min analys utgått från Mohammads historia som en central del i syfte att skapa en berättelse med någon form av struktur och en röd tråd. I relation till syfte och frågeställningar rör jag mig runt teman om agens och våld och försöker genom Mohammads ord ge en beskrivning av hur hans agens har yttrat sig från asylprocessens början till slut. De andra deltagarnas historier vävs in i Mohammads berättelse som exempel på antingen likheter eller skillnader och för på så sätt berättelsen framåt. De centrala mönster som tagits fasta på är således våld och agens, men för att strukturera upp berättelsen har jag även försökt skapa rubriksättningar som följer den röda tråden i berättelsen. Dessa landade slutligen på: Att överlämnas i någons händer, Rättsberövade, Ömtåliga liv, We didn't buy you, Vems liv är verkligt? Kroppen som aktör, En långsam väg mot döden, Jag gör bara mitt jobb, och slutligen: En plats för tillhörighet. Varje stycke under rubrikerna försöker att återknyta till innebörden i rubriksättningen och avhandlar övergripande dessa ämnen, men de centrala teman om våld och agens är hela tiden invävt genom alla stycken i analysen. För att göra berättelsen än mer levande har jag med hjälp av mina observationer, mitt deltagande i de asylsökandes vardagliga liv, även valt att lägga in olika miljöskildringar, samt lyft in min egen roll i berättelsen. Johansson (2005) beskriver en form av narrativ analysmodell som till viss del fokuserar på samspelet mellan berättare och den som lyssnar, där "lyssnarens" roll i kommunikationen lyfts fram (Johansson, 2005).

Som redan nämnts skriver Johansson (2005) att narrativ analys handlar om tolkning (Johansson, 2005). När jag skriver att jag vill lyfta fram asylsökandes egna upplevelser av verkligheten inser jag en begränsning i det, då den berättelse som slutligen förs fram är min egen tolkning av deras berättelser. Kan jag då påstå att jag verkligen lyfter asylsökandes egna verkligheter? Johansson (2005) skriver vidare att utifrån ett konstruktionistiskt perspektiv utgår man ifrån att berättelser tolkas olika beroende på vem man är: om man är kvinna eller man, vit, arbetarklass och så vidare och att det således inte finns någon sann eller objektiv analys (Johansson, 2005). Vi kan inte undgå våra egna tolkningar. Vi kan dock reflektera över dem och föra en dialog kring dem.

Johansson (2005) nämner kommunikativ validitet som en del i att pröva trovärdighet, det vill säga att föra en dialog mellan olika parter: forskaren, deltagarna och så vidare (Johansson, 2005). Vidare framhålls att den narrativa analysens trovärdighet påverkas av de textuella strategier som forskaren använder, det rekommenderas till exempel att använda många citat (Johansson, 2005). Jag har försökt att involvera deltagarna i deras eget material. Vi har fört en

dialog om syftet, vi har fört diskussioner om våld och agens, jag har gått igenom analysmaterialet med dem och besvarat frågor kring förtydligande med mera. Min tolkning kommer jag aldrig undan, inte heller läsarens egen tolkning, men jag har försökt att föra fram berättelser som utgår ifrån deras egen tolkning av asylprocessen, bland annat genom en tät dialog, men också genom att i så hög utsträckning som möjligt använda deras egna ord, genom citat, genom att till största del lyfta fram deras eget språk, att behålla kraftfulla uttryck, och även genom att reflektera över min egen roll och position. Vem jag är i relation till dem och hur deras berättelser påverkar mig. Johansson (2005) skriver att detta reflexiva förhållningssätt bland annat innebär att man tolkar sin egen konstruktion av kunskap och att man tar hänsyn till relationen mellan det man producerar och sättet det produceras på, samt att man gör en reflektion kring sin egen position inom den sociala verkligheten (Johansson, 2005).

Etiska ställningstaganden

I det inledande arbetet med studien funderade jag främst kring etiska dilemman i form av språkförbistringar och samtycke. Jag utvecklade en samtyckesblankett på både engelska och svenska där jag beskrev syftet med studien, i vilken kontext som studien bedrivits, information kring anonymitet, hur materialet kommer att bearbetas, att deltagandet är frivilligt och kan avbrytas när som helst samt att personen har rätt att ångra sådant den redan uppgett. Samtyckesblanketten går i linje med de grundläggande forskningsetiska principer som rör frivillighet, integritet, konfidentialitet och anonymitet. Bryman (2016) ger en kortare sammanställning av några av de etiska principer som gäller för svensk forskning, bland annat beaktandet om deltagarna kan lida skada av sin medverkan, huruvida deltagandet inkräktar på privatlivet, om informationskravet som innefattar att informera berörda personer om undersökningens syfte, om samtyckeskravet samt konfidentialitetskravet, som kräver att deltagarnas uppgifter ska behandlas med största möjliga konfidentialitet (Bryman, 2016).

I tidigare redogörelse för hur jag har gått till väga under arbetet med den här studien svarar jag på hur jag har beaktat dessa etiska principer och haft dem som grund för studiens utformning.

Den inledande frågan om språkförbistringar hamnade snart i skymundan. Jag uppfattade att deltagarna till fullo förstod vad deras deltagande gick ut på och att de vid behov av förtydligande ställde frågor. Snarare blev deras misstro till samhället ett större etiskt dilemma, vilket gjorde det än viktigare att skapa en kontext som gav utrymme för tillit. Tillvägagångssättet i skapandet av den tilliten har redogjorts för i tidigare avsnitt.

Det förtroende som har givits mig att förvalta i form av känsliga uppgifter har varit viktigt att anonymisera. Studien delger mycket personliga uppgifter om individers livsvillkor och själsliv. För vissa av deltagarna har det varit mindre noga med anonymitet, men jag har ändå valt att inte delge hemland eller ålder, även om det med sannolikhet går att gissa hemland i vissa fall. Då två av deltagarna lever som papperslösa har det varit extra viktigt att inte delge information som kan identifiera dem. Jag finner det mycket osannolikt att den knappa information som delgetts skulle kunna göra det. En viktig punkt på samtyckesblanketten är den om att deltagarna har rätt att ångra sådant de sagt och ta bort det från intervjumaterialet. I flera av intervjuerna har intervjupersonerna bett mig att inte ta med delar av det som de har berättat. I allmänhet har tilliten i rummet varit av karaktären att samtliga respondenter kunnat säga: ”Jag vill inte att du tar med det här, och jag litar på dig”. Samtidigt har det förts en dialog med deltagarna om studiens utformning och syfte, framför allt har dialog först med Mohammad då han tar en central plats i studien och vad det kan innebära för honom. Av den anledningen har även resultat och analys grundligt gått igenom för att få accept på att det som framkommer går i linje med hans samtycke.

Då jag genomgående i metodavsnittet har fört en kritisk reflektion om etiska dilemman som uppstått i den här studien uppehåller jag mig endast kort kring några avslutande ord. Johansson (2005) frågar sig vem berättelser som är legitima och inte? Vem får berätta, och vem måste vara tyst? (Johansson, 2005). Hon redogör för hur makt och kontroll reproduceras genom berättande och beskriver även att det i berättandet finns en potential att ifrågasätta stereotypa, sociala kategoriseringar, samt att skapa nya (Johansson, 2005). Vems berättelse som blir betrodd är relaterat till samhälleliga maktförhållanden och för att kunna skapa nya berättelser behöver vi utmana den rådande maktordningen som rör vem som har rätt att berätta vad (Johansson, 2005). Min roll som förvaltare av deltagarnas berättelser innebär ett stort ansvar att dels erkänna min egen position i relation till deltagarna, dels att reflektera över min tolkning av deras berättelser kontra vad de faktiskt berättar. Som delgivare av deras berättelser sitter jag på en maktposition där individer som befinner sig i underläge har givit mig förtroendet att föra fram historier som i vanliga fall kanske inte uttalas i en liknande kontext, det vill säga inom vita rum. Jag har flertalet gånger under arbetet med den här studien fått höra: ”Ta det inte personligt”, när deltagarna har uttryckt sina åsikter om det svenska samhället. Jag kommer att föra en vidare diskussion om min roll som återberättare i slutskedet av den här studien.

Kommer deltagandet att bidra med någonting gott för respondenterna? Det finns ingen förhoppning om att livet kommer att förändras för deltagarna till följd av den här studien. Så

uttryckte sig också en av de som tackade nej till att medverka: ”Det gör ingen skillnad”. Jag tror dock att påverkan inte alltid behöver verka inom så stora områden. Då studiens syfte är att tolka asylsökandes berättelser kan det för läsaren väcka en tanke, en känsla, en reflektion som är bidragande i framtida handlingar och utförande. Studien utförs i en socialpedagogisk kontext via ett läroinstitut och har således möjlighet att påverka framtida socialpedagoger i deras möten med asylsökande.

Är det värt att riva upp jobbiga känslor hos individer för att andra ska ”känna något inför deras historia”? Detta är etiska ställningstaganden som är viktiga att reflektera kring (Kvale & Brinkmann, 2014). Då studien bygger på vuxnas frivilliga samtycke och är byggd på tillit upplevs ändå de etiska överväganden ha tagits hänsyn till. Det informerade samtycke som Kvale och Brinkmann (2014) beskriver bygger på principer som respekterar människors förmåga att fatta egna beslut (Kvale & Brinkmann, 2014). Deltagarna i den studien är alla vuxna människor som i dialog har tackat ja till att dela sina berättelser för omvärlden.

6. RESULTAT OCH ANALYS

In my country we never say we are the best, here you are pretending that you are the best and it's the way you treat other humans? And you come here to decide me, and sentence me to death maybe, by your ignorance? (Mohammad)

Att överlämnas i någon annans händer

Det är som att jag känner flyktingförläggningen nu. Skratt som ekar på gården i kvällssolen och barn som cyklar de långa gångarna mellan byggnaderna. De ekande korridorerna där vakterna med jämna mellanrum patrullerar förbi stängda dörrar. Det grönskande området utanför döljer någonting för omvärlden.

Vi sitter i Mohammads singelrum på förläggningen, det som han kallar för sin cell, ett utrymme med knappa marginaler att få plats med en 90-säng, kyl och frys staplade ovanpå varandra, en smal garderob, en fåtölj och ett litet bord längs ena väggen. Jag ber honom berätta fritt och han tar det från början:

When I came here to Sweden, and when I started the process to be an asylum seeker, I was at a temporary camp [...] I was at the camp five or six months waiting for having a case officer and my first interview [...] After the interview, and you know, something like five, six, seven months awaitingness between each interview and the

next one... In the next one, we noticed that the migration agency invited a wrong translator, not in my language [suckar]. So, I have been waiting several months far from everyone that I knew and my beloved ones for nothing, cause they did a mistake.

[...]

Then it went in total silence for kinda like maybe another six, seven months, nothing, no appointment for another interview, and when I asked the migration desk nobody answered, just wait, wait, wait, wait. I emailed him [handläggaren] and I realized that he quit the migration agency [...] So, I realized that for a long time, quite close to a year maybe, I have been in the system with not having a case officer, no chance, no interview, nothing, just...

Vi får ha i beaktande att när Mohammad berättar det här gör han det inte i en kontext av våld eller agens. Det är i min tolkning av hans berättelse som ett mönster träder fram.

”Våld” har redan definierats av andra. Varman et al. (2021) beskriver det som en form av förnekande av individens rättigheter och person (Varman et al., 2021). Näre (2020) talar om ett byråkratiskt våld som är inbyggt i samhällets system, bidrar till ojämställdhet i maktpositioner och hotar mänskliga rättigheter (Näre, 2020). Det är utifrån dessa definitioner som jag tar till mig Mohammads ord och tolkar hans berättelse som ett uttryck för våld. Phillimore et al. (2021) har även beskrivit långa väntetider inom asylprocessen som en form av våld (Phillimore et al., 2021). Sju gånger återkommer ordet ”wait” i olika former i Mohammads citat ovan. Hans berättelse är fylld av väntan, men låt oss stanna upp vid definitionen av våld en stund och ta till oss Butlers (2011) resonemang om hur våld innefattar en sårbarhet som bidrar till att vi utan kontroll överlämnas i andras händer (Butler, 2011). Det är så jag uppfattar Mohammads inledande berättelse. I flera månader väntar Mohammad ovisst på en tid för intervju. När han väl får en tid blir han avvisad då Migrationsverket har bokat fel tolk och han är återigen förpassad till en oviss väntan. Han beskriver det som en tystnad och försöker skapa en dialog, men får till svar att vänta ytterligare. Han bestämmer sig för att skicka ett mail till sin handläggare och får reda på att han inte längre har någon. I flera månader har han gått runt och väntat på att andra ska agera, med små medel att påverka sin egen väntan.

De medel Mohammad har att ta till, att ställa frågor om sitt ärende, kan sägas vara uttryck för agens, ett sätt att ta kontroll över och bryta väntan. Butler (2011) resonerar dock kring att aktörskap inte enbart är en handling som tar form utifrån enskilda individer, utan behöver analyseras utifrån ett vidare maktperspektiv (Butler, 2011). Jag nämner ovan hur våld kan bidra

till ojämställdhet i maktpositioner och det framträder en tydlig skillnad i maktpositionerna mellan Mohammad och Migrationsverket. Det är tydligt vilka som fattar beslut, och vem som får rätta sig efter besluten.

Agensen, aktörskapet, handlingskraften, vad vi än må kalla det, finns med hos deltagarna redan i valet att fly sitt land, men är hela tiden villkorad av någonting större än dem själva. Jag ska inte uppehålla mig för länge vid det som var, men det är av relevans för den fortsatta analysen att även ge en bild av den tidigare verklighet som var deras. I hennes första mening under intervjun fyller Leyla i min fråga och berättar om varför hon och hennes familj valde att fly:

”Alltså på grund av kriget. Och massa bomber nära mitt jobb, min mans jobb, och nära skolan. Så vi bestämde oss att vi måste åka nånstans”.

De har alla upplevt direkta, eller indirekta hot om våld mot deras kroppar i hemländerna. Krig, mordförsök, tortyr. Valet att fly tolkar jag som ett sätt, inte bara att överleva, utan även att ta kontroll över situationen och driva livet framåt. Jag tänker på Mahmoud som deltog i en motståndsrörelse i sitt hemland och till följd av det blev fängslad och torterad. Hans försök till agens i hemlandet bidrog till ett direkt och fysiskt våld, och hans hopp om att förändra sin situation fick honom att ta beslutet att fly sitt land. När jag möter honom som papperslös i Sverige uttrycker han:

“I used to have hope, now I don't have hope to change anything”.

Deltagarna tar beslutet att fly utan att veta vart vägen bär dem. Leyla uttrycker det så här:

”Det är fortfarande man vet inte, vart den [vägen] ska gå. Man bara betalar och åker...till helvete”?

För Mohammad fanns inte ens beslutet att välja land. Han berättar:

When I gave the money, and I surrender my passport to him [smugglaren], he told me: 'It's for sure one of the west part's European countries, but I cannot promise which country it is, I have to see which contact in which embassy is ready to get the bribe'. So, we did it and the contact who showed the thumb up to him was in Swedish embassy.

Så, med Butlers ord, överlämnar de sina liv i någon annans händer, och de gör det med hopp om att det som kommer ska ge dem tillbaka en del av vad de har förlorat. Och framför allt, deras agens står hela tiden i relation till någon eller någonting annat.

Rättsberövad

Vi återvänder snart till Mohammad som sitter kvar i fåtöljen i rummet han benämner som cell, men uppehåller oss först en kort stund hemma hos Leyla. Efter endast 40 dagar fick Leylas man permanent uppehållstillstånd i Sverige, och det tog bara 10 månader innan familjen var återförenad igen. Det gav utrymme för att gå från en passiv väntan, till att starta livet på nytt. Så här beskriver Leyla väntan:

”Bara liksom vänta och lyssna på dåliga nyheterna och se liksom... se folk dör framför dig”.

Efter fyra månader i Sverige börjar Leyla läsa på SFI. De skolar in barnen och söker efter en bostad. Hon får så småningom arbete. Idag bor de i ett eget, nybyggt hus med närhet till skola och jobb. Jag frågar henne om hon någonsin ångrat att hon flydde till Sverige, och på det svarar hon nej.

Fekete (2005) skriver att det endast är staten som kan ge en individ rätten till rättigheter (Fekete, 2005). Leylas berättelse står i bjärt kontrast till Ahmed, Mohammad och Mahmoud. När hon och hennes familj får uppehållstillstånd tillerkänns hon lika samhällsliga rättigheter som övriga medborgare. Som asylsökande befinner du dig hela tiden mellan två världar. Brekke (2004) beskriver det som att den asylsökande är låst mellan två liv, där varje försök att ta kontroll påminner om maktlösheten (Brekke, 2004). Jag tolkar det som att möjligheten till agens påverkas av hur mycket rättigheter du har som individ i samhället. Vi har redan varit inne på det tidigare, genom Varmans et al. (2021) och Näres (2020) definitioner av våld och hur samhället inskränker på individers rättigheter genom ojämlika maktpositioner.

Mohammad berättar om den första intervju han har med sin handläggare på Migrationsverket:

In that interview I gave up my identities, including my passport and professional ID-cards, and I gave it to the migration agency, with not receiving any receipt for it of course, and they gave me an LMA-card, which is not valid as an ID-card [skrattar].

Jag håller Mohammads LMA-kort i min hand. Det är en bild på honom, han ser yngre ut än nu. På baksidan står det: Ej giltig som ID-handling. Rent krasst fungerar kortet som en identifikation på att du saknar lika rättigheter som andra, något jag får ta del av när Mohammad frågar om jag kan hjälpa honom att få ut hans lönecheck på den lokala mataffären. Kassören tittar skeptiskt på mig när jag hävdar att jag är där för att identifiera honom.

- ”Det funkar inte riktigt så, han behöver giltig ID- handling eller svenskt personnummer”.
- ”Men det är ju jättedumt, hur ska han få ut sin lön”?

Bredvid står Mohammad tyst. När vi går ut från affären uttrycker han:

“It makes me hate everything in this system more and more, it turns to anger more and more, not just silence anger, God knows when I’m gonna blow”.

Hatet och ilskan som Mohammad beskriver riktar sig mot det system som är bidragande till den situation han befinner sig i. Här kan vi återigen tala om en form av rättsberövande. När Mohammad lämnar ifrån sig sina ID- handlingar till Migrationsverket, lämnar han samtidigt ifrån sig en del av sina rättigheter som individ och rättsperson, och förlorar därmed även en del av sin handlingskraft. Herz (2016) uttrycker att när en individs rättigheter tas ifrån den, sker det som kallas för avsubjektivering, det vill säga att din förmåga att handla begränsas, eller helt förloras (Herz, 2016).

I Mohammads ord uppfattar jag även något annat. Ilskan växer inte bara i tysthet, säger han, vem vet när han kommer att explodera? Det hat som flera av deltagarna uttrycker mot ”the system”, som de själva benämner det, är den första ingången till min tolkning av ett uttryck för våld och agens. Butler (2011) skriver att du antingen kan vara aktör, eller instrument för aktören (Butler, 2011). Jag tolkar Mohammads ord som att hans ilska kan komma att få honom att agera våldsamt. Vi kommer att återkomma till detta senare i berättelsen och fortsätter på spåret om subjekt. Mohammad kommer att ge fler exempel på berättelser där omgivningen träder fram och talar för honom, i syfte att agera för honom. Jag vill lyfta fram två spår här. Det ena är hur Mohammad, som vuxen man, inte själv kan hämta ut sin lön utan sällskap av en vit västerländsk kvinna som för hans talan. Det händer flera gånger under våra möten att han med en bitterhet i tonen utbrister olika varianter av citatet nedan:

“Look at me now, look at my life! I used to be respected, I used to have everything, now I’m on my knees”.

När Mohammad uttrycker att han tidigare var respekterad tänker jag på Butlers (2011) ord om hur våra kroppar formas i relation till andra. Butler (2011) menar att hur vi uppfattar liv är beroende av de normer som definierar vad ett liv är. Det är endast de liv som kvalificerar sig för erkännande som blir, för andra, verkliga, relaterbara och sörjbara (Butler, 2011). Mohammad säger att han ”brukade ha allt”, att han blev respekterad. Nu står han på knäna. I ett tidigare liv blev Mohammad erkänd. Han var inte bara någon, han var *respekterad* för den han var, nu kan han inte ens få ut sin lön på egen hand. Han är i hög utsträckning beroende av

att andra relaterar till honom och erkänner honom som en rättsperson inför andra. På så vis kan vi säga att han skapas som subjekt genom andras handlingar.

En annan frågeställning som väcks hos mig är om handlingen, att ta ifrån någon dennes identitet och rättigheter, är starten på en avsubjektivering, eller om handlingen föregås av en föreställning om asylsökande som icke- subjekt, som överkliga liv, ej värda att sörja? Elsrud (2020) skriver till exempel att den politiska retorik som skedde omkring år 2015 utvecklade en ökad misstro mot asylsökande (Elsrud, 2020). Samtidigt framför Gustavsson och Johansson (2018) att den förändrade politiska retoriken bidragit till diskussioner om vem som anses vara värdig ett mottagande i Sverige, vem som räknas som en sann respektive falsk flykting (Gustavsson & Johansson, 2018). Den här retoriken kan påverka samhällets bild av asylsökande som mindre värda och hur vi behandlar dem (Elsrud, 2020).

Ömtåliga liv

I mötet med Mohammad, Ahmed och Mahmoud framträder en bild av ett ”tidigare jag”. Deras ansikten skiner upp av leenden och drömmande blickar när de återberättar:

”You should have seen the person I was back then [skrattar]”. (Mahmoud)

I samma andetag förändras tonfallet och blicken när de blir påmind om personen ”efter Sverige”:

”I used to be very positive and nice before, now look what they did to me”. (Ahmed)

Ahmeds användning av ordet ”they” syftar till att någon, eller något, har varit bidragande till förlusten av det som fråntagits honom, och det är inte första gången det framkommer.

”They are all liars, they lie about human right, about freedom. It’s a dirty, filthy system, they don’t care, they don’t see us as human beings”. (Ahmed)

Hans ord uttalas spontant efter en återberättelse om när han insjuknade i covid-19. Han och Mohammad delar en liknande historia om hur anställda på Migrationsverket fört dem till avgränsade rum som de blivit beordrade att inte lämna.

”They put me in a room alone with no food, no medication. They wanted me to die. I was sick and no one was there to give me a glass of water”. (Ahmed)

Ett tag efter min intervju med Mohammad får jag ett samtal av honom. Han berättar att Migrationsverket utan förklaring beordrat alla i byggnaden att inom några dagar packa ihop sina saker och flytta till en ny byggnad, utan möjlighet till enskilda rum.

”Can they do that”? Frågar jag.

”They can do whatever they want”, svarar han.

Look what they did to me. They are all liars. They can do whatever they want. They put me in a room alone. They wanted me to die.

Vi ska gå djupare in på betydelsen av ordet “they” och vad det kan innefatta. Vilka är det som åsyftas? I flera sammanhang nämns Migrationsverket, i andra kontexter tolkar jag det som att det är ”systemet” i sin helhet. Det blir nu relevant att föra en diskussion om levbara och sörjbara liv. Butler (2011) skriver att sorg synliggör vår förmåga att relatera till andra. Om vi inte kan relatera till andra, känner vi inte heller sorg (Butler, 2011). Vi avskärmar oss från sorgen och kan till och med bli provocerade av den (Herz, 2016). Vi avsubjektifierar individer och konstruerar överkliga liv, på vilka vi kan rättfärdiga våld, om och om igen (Butler, 2011). Som Herz (2016) beskriver det: Levbara liv är ömtåliga liv, som om något händer, skapar möjlighet för handling (Herz, 2016). Ett ömtåligt liv tas om hand, värnas, tryggas. När Ahmed uttrycker att “they wanted me to die”, kan det relateras till en syn på asylsökande som överkliga, icke-sörjbara liv, vilka vi kan stänga in i rum och glömma bort.

Jag hjälper Mohammad att köra några av hans saker till den nya byggnaden där han ska bo i ett källarrum med tre andra personer. Två dubbelsängar, fyra smala garderober och en liten spis i ena hörnet av rummet. Mohammad bekymrar sig över hur hans blommor ska överleva utan tillräckligt med solljus i den mörka källaren. Följande två veckor går han regelbundet till Migrationsverket med ett intyg om hans PTSD, utfärdat av en svensk läkare, med rekommendationen om att han bör bo i ett enskilt rum. Han får till svar att det inte finns några singelrum att tillgå. Efter att ha frågat en kvinna i receptionen om anledningen till flytten förklarar hon på deras gemensamma modersmål att, ”för att vara ärlig”, den nya regeringen vill sätta press på asylsökande att på eget bevåg lämna landet. Om det är sant kan vi inte veta, men Regeringskansliets (u.å.) förslag på nya skärpta asyllagar gör sig påmind.

Mohammads vädjan om ett enskilt rum hörsammas inte, trots intyget från läkaren. Under ett sista försök får han möjlighet att samtala med en tidigare bekant som just den dagen arbetar i receptionen. Dagen efter får Mohammad besked om att han ska få flytta till ett eget rum igen.

Butler (2011) skriver att det är i det relationella som agens skapas. I förmågan att relatera och känna sorg inför den andra (Butler, 2011). Det är därför det är av relevans att lyfta fram hur Mohammads utgångsläge över en natt förändras när han får samtala med någon som är honom bekant. Herz (2016) skriver att vi genom strategier lär oss att avskärma oss från andras sorg och lidande (Herz, 2016) Det avskärmandet kan bidra till den ojämlika fördelning av resurser till skydd, som Butler (2011) diskuterar: För vissa liv finns inte resurser att tillgå, för andra är det viktigt att snabbt agera (Butler, 2011). Utifrån Mohammads situation kan vi tolka det som att det är svårare att avskärma sig från sorgen och lidandet när den drabbar någon du känner, och plötsligt finns det resurser att plocka fram för att värna ett liv.

We didn't buy you

“It seems like you're from earth and I'm from mars. You don't understand what I'm telling you, and I cannot understand why you don't understand”. (Mohammad)

Migrationsverket återkommer flertalet gånger i deltagarnas berättelser. De utgår här fortfarande från syftet om hur asylprocessen påverkar deras vardag och det psykiska måendet. Asylutredningen via Migrationsverket är den centrala delen av asylprocessen och själva intervjuerna under utredningen har en framträdande roll i deltagarnas historier.

Det är olika ärenden liksom, det beror på vad han har berättat. Eller, den här personen kunde inte övertyga Migrationsverket så det tar mycket tid att undersöka [...] Han ska vara jättebekväm när han svarar [på intervjun], annars dom blir misstänksamma.

[...]

Jag kan säga att jag hade tur med den här personen [handläggaren], hon bestämde direkt att de [barnen] får åka med deras pappa. (Leyla)

Leyla återger två intressanta saker. Inledningsvis svarar hon på frågan om varför hon tror att handläggningstiden inom en asylutredning är så olika från ärende till ärende. Hon uppger att ”det beror på vad han har berättat” och att ”personen kunde inte övertyga Migrationsverket”. Handläggarna blir ”misstänksamma” om ”han inte är jättebekväm” när han svarar på frågorna. I nästa stycke indikerar hon att det var på grund av ”tur” med handläggaren som hon och barnen så snabbt fick återförenas med barnens pappa.

Lundgren et al. (2022) beskriver att asylutredningens beslut baseras på handläggarens uppfattning om hur trovärdig den asylsökandes berättelse är. Handläggarna ställer till exempel

frågor i syfte att se om den asylsökande motsäger sin historia och alla spekulationer eller motsägelser minskar trovärdigheten och används som grund för ett negativt beslut (Lundberg et al., 2022). Det kan kopplas samman med det byråkratiska våld som Näre (2020) beskriver som ett hot mot asylsökandes mänskliga rättigheter. Hon argumenterar för att termen byråkratiskt våld ska användas i situationer där byråkratiska processer kan leda till en våldsamt utgång, där personerna det drabbar begränsas i sina möjligheter att agera och förhindra en sådan utgång (Näre, 2020).

För att visa på hur sökandet efter inkonsekvenser och motsägelser under en asylintervju kan gå till, och hur det kan påverka den asylsökande, använder jag mig av en del av Mohammads redogörelse från hans pågående asylutredning. Efter timmar av frågor av denna karaktär tappar Mohammad slutligen fattningen. Han återberättar följande konversation som utspelar sig efter att han fått frågan om varför han inte flydde till Sverige tillsammans med sin familj:

I told him: 'I wish! I haven't had enough money'.

'Have you ever thought to bring them here with smugglers'?

'Yeah I did'.

'So why you haven't'?

'Money, man, money! M O N E Y, do you know what's money? I have no money'!

'How much does it costs to bring them'?

I ask him: 'Why, you want to pay'?

[...]

'We cannot believe that you haven't done anything to bring your family'.

'Again, I would give away my life to make my family secure and reunion. I have no fucking money for that'!

'How much does it cost'?

It was so close to take the man down and smash his head to fucking blood, to kill him really. I was close to cry.

Mohammad fick sitt första avslag efter tre år som asylsökande i Sverige. Han uppger en känsla av att handläggaren redan innan intervjun hade bestämt sig för ett beslut om honom och hans ärende. Han beskriver hur handläggaren redan direkt under intervjun ifrågasätter hans trovärdighet om hur han flydde till Sverige genom att hänvisa till hennes egen uppfattning om det svenska samhället.

“She told me: ‘You are lying’. I said: ‘Why’? She said: ‘Because in Sweden we have trust in the system 100 percent, it’s impossible to bribe anyone in Swedish system’”.

Johansson (2005) skriver att vems berättelse som blir betrodd är relaterat till olika maktförhållanden i samhället (Johansson, 2005). Ord har makt att begränsa människors livsvillkor, menar Herz (2016). Det faller inom ramen för symboliskt våld som beskrivs innefatta exempelvis vilka ord som används för att beskriva någon (Herz, 2016). Här kan vi återigen se tillbaka på Gustavsson och Johansson (2018) som hävdar att det finns en bild av vem som är en sann respektive falsk flykting, och att professionella placerar flyktingar och asylsökande i olika fack beroende på skyddsbehov och nationell tillhörighet (Gustavsson & Johansson, 2018). Herz (2016) använder begreppet zombiekoncept, det vill säga att reducera individer till döda objekt för att lättare kunna kategorisera, bedöma och fatta beslut om dessa (Herz, 2016). Att reducera den asylsökande till något i stället för någon, i det här fallet en lögnare, är att reducera denne till ett dött objekt som enkelt kan stoppas in i en kategori, bedömas och fattas beslut om.

Ahmed och Mahmoud delar också upplevelsen av att vara på förhand dömd. Deras berättelser vittnar om upplevelsen av en process vari det nästintill är omöjligt att bevisa sin trovärdighet.

I Mahmouds fall bedömde Migrationsverket att han blivit utsatt för det han påstod. Bevisen var tydliga, en svensk läkare bekräftade att skadorna på hans rygg sannolikt uppkommit efter att ha blivit piskad i tortyr syfte, bilder och dokument styrkte hans uppgifter. I Migrationsverkets beslut bedömer de också att han sannolikt blivit torterad, men att det inte går att säkerställa att han blivit torterad av de anledningar han uppger.

För Ahmed, som sökt asyl efter att ha konverterat till Kristendomen, minskar hans trovärdighet som kristen när han inte kan återge exakta bibelcitrat från huvudet. Efter ett första negativt beslut överklagar han till Migrationsdomstolen där en svensk präst vittnar till hans fördel om hans engagemang i kyrkan. Han får ytterligare två avslag med motiveringen att han inte bevisat att hans tro kommer från hjärtat. Han uttrycker:

“How comes they know what is in my heart?”

Det blir här återigen relevant att ta upp frågan om vems berättelse som blir betrodd. Hur kan man avgöra om någons tro kommer från hjärtat, eller inte? De intervjuer som genomförs inom asylutredningar baseras på hur handläggaren tolkar den asylsökandes berättelse. När Ahmed får avslag för att han inte har kunnat bevisa att hans tro kommer från hjärtat är det således utifrån handläggarens tolkning av hur tro bör ta sig uttryck, det vill säga baserat på uppfattningar inom

ramen för den kontext som handläggaren verkar inom. Johansson (2005) skriver att vi alltid tolkar berättelser utifrån våra egna positioner i samhället, utifrån faktorer som kön, etnicitet, klass med mera (Johansson, 2005). Lägg därtill Herz (2016) ord om hur socialarbetare arbetar inom ramen för institutionella och organisatoriska ramar (Herz, 2016).

Fekete (2005) nämner det faktum att vi i samhället har gått från en önskan om att skydda asylsökande, till att i stället vilja skydda staten, något som framträder genom ökade avslag på asylansökningar i syfte att möta regeringens krav på en miniminivå (Fekete, 2005). Finns det möjligtvis en sanning i att asylsökandes berättelser medvetet tolkas som icke trovärdiga, till följd av rådande migrationspolitik? Tar vi då i beaktande vad de asylsökande faktiskt berättar under sina intervjuer, och vad som kan komma att hända om de utvisas till sina hemländer? Eller avskärmar vi oss från det lidandet, för att vi inte ser på asylsökande som verkliga liv?

Våld kan utövas på andra för att det normaliseras och upprätthålls genom olika handlingar (Varman et al. (2020). För att kunna sörja, måste det finnas ett liv värt att notera, som kvalificerar sig för erkännande (Butler, 2011). De liv som inte erkänns som liv, kan vi lättare avskärma oss ifrån och reducera till döda objekt, vilka vi kategoriserar och fattar beslut om (Herz, 2016).

När Mohammad befinner sig under sin första asylutredning och kämpar för att bevisa sin trovärdighet får han hjälp av sina vänner:

Ida, I haven't surrendered to that label as a liar that she put in my forehead. I got help from my Swedish friends, they worked it, and they proved it, the system that stupid girl said is impossible to bribe [...] They wrote everything, they documented everything, links, medias, whatever it was, we gave it to the migration agency. And guess what, short time after that I received my decision: Negative. Leave Sweden. We didn't buy you.

Det finns en drivkraft i Mohammads inledande berättelse om sin första tid i asylprocessen. ”I haven't surrendered to that label”, säger han. Han har inte gått med på etiketten som lögnare, den som hon, handläggaren, försökt att stämpla honom med. Det han säger är att han har kämpat emot. Fortfarande ligger hans handlingskraft i andras händer. Med hjälp av hans vänner skapar de handling, agerar för att låta Mohammads subjekt ta form. Precis som Butler (2011) beskrivit om hur vår agens skapas och formas i relation till andra (Butler, 2011). Jag följer hans ord med en kittlande spänning, jag känner att nu! Nu kommer det att vända, nu gör dem det! De samlar ihop alla bevis som finns. ”They proved it”! Uttrycker han. Bara för att snubbla och landa platt.

Negative, leave Sweden. Han lyckades inte övertyga. Han lyckades inte göra sitt liv verkligt för den som han redan var på förhand dömd inför.

Vems liv är verkligt?

"I just want to sleep and no more waking up". (Mohammad)

Vi befinner oss åter i Mohammads singelrum på flyktingförläggningen. Vi har tagit en paus. Hans berättelse är lång och detaljerad. Mörkret utanför har fallit när han fortsätter sin historia. 2018 får Mohammad sitt första avslag. I tre år han väntat och försökt att bevisa sin trovärdighet. Kort därefter får han ytterligare ett avslag och blir slutligen kallad till ett informationssamtal om vad han kan förvänta sig framöver.

I was there to be understood, I have to leave Sweden or the boarder police come catch me and force me to leave. And I have no more right, they took my LMA-card, they block my small bank account, they block my salary, they put out of system everything, like go die in the street. (Mohammad)

Det är nu Mohammads berättelse ändrar karaktär. Den drivkraft han tidigare beskrivit genom att motsätta sig handläggarens etikett på honom som en lögnare, den, som jag tolkar det, lite självsäkra tonen kring att kunna bevisa för "that stupid girl" att han talar sanning, har försvunnit och givit plats åt någonting annat. När kvinnan under informationssamtalet frågar Mohammad vad han kommer att göra om de utvisar honom ur landet svarar han:

"For sure, I will take my life with my hand before I get there, because I know what will happen next".

Orden väcker känslor inom mig för att jag, som medmänniska, kan relatera till mannen framför mig. Butler (2011) skriver att vi till följd av förmågan att relatera till andra även känner sorg inför andra och om vi förlorar någon, förlorar vi även en del av oss själva (Butler, 2011). Jag har det i åtanke när Mohammad fortsätter att berätta:

I was there to realize how should I go and die in the street, and the woman [in the middle of the conversation [says]: 'But you have very beautiful eyes'. I'm here, you're asking me to getting back and risk my life hanging by rope, or dying in Swedish streets in winter, and now, while I'm talking to you, you are in other imagination about my beautiful eyes? Yeah, they kicked me out...

Du riskerar att dö, men du har i alla fall vackra ögon. Jag är här, säger han, du ber mig att åka tillbaka till hemlandet och riskera mitt liv genom hängning, eller att stanna här och frysa ihjäl på Sveriges gator, men dina tankar upptas inte av det faktum att jag riskerar att dö.

Vem räknas som människa? Vems liv räknas som liv? (Butler, 2011). Att inte alla liv betraktas som verkliga eller tillerkänns lika värde blir tydligt i Mohammads ord ovan. Herz (2016) benämning av hur individer reduceras till döda objekt ges också ytterligare klarhet.

Kroppen som aktör

Det är första gången Mohammad nämner självmord, men när han fortsätter sin berättelse framkommer det snart igen:

That time, it was 2019 I guess, I have had no money, I had no right to be at the camp, I had nothing. Actually, the migration agency sentenced me to die, either [...] either in Swedish streets. I'm thinking, what could I do now? I'm here in enemies' territory with no backup, with nothing at all, and no hope, what can I do? I've been thinking to finish my life.

I både Ahmeds, Mahmouds och Mohammads historier är det som att jag tar del av människor som alltmer släpper taget om något de tidigare försökt hålla vid liv. Mohammad beskriver hur de små medel han har att röra sig med tas ifrån honom. Han har redan återberättat hur Migrationsverket tar ifrån honom hans LMA-kort och stryker den lilla dagarsättning han lever på. Han ser just då ingen möjlighet att påverka sitt liv på något annat sätt än att avsluta det.

Vi har sett exempel på det tidigare. Näre (2020) tar upp fallet med den unga asylsökande i Finland som försökte ta sitt liv efter avslag från Migrationsverket (Näre, 2020). Elsrud (2020) skriver att de skärpta asyllagarna, med färre beviljade uppehållstillstånd som följd, driver många asylsökande till en form av social död, där rättigheterna och möjligheterna till ett värdigt liv kraftigt begränsas eller helt förloras, och blir låsta i en position som är svår att ta sig ur (Elsrud, 2020). Även Ahmed uttrycker att han stundtals funderat på att det vore bättre om han begick självmord. Näre (2020) skriver att akten att ta sitt liv kan ses som ett uttryck både för desperation och för en form av agens (Näre, 2020). I senare samtal med Mohammad frågar han mig:

"Isn't it better to die like that? Than to get tortured and hanged, or die freezing in the streets"?

Gargiulo (2021) beskriver att i situationer där individens värdighet och identitet tas ifrån en, kan det skapas en upplevelse av att kroppen är det enda utrymmet för möjligheten att vara ett

subjekt (Gargiulo, 2021). Självskadebeteende kan yttra sig under traumatiska händelser där sorgen är för mycket att hantera och kan till exempel vara ett sätt att reglera känslor, att kommunicera utan ord eller att konstruera sig själv som aktiv i stället för passiv (Gargiulo, 2021).

Jag tolkar Mohammads ord som att han själv vill bestämma när han ska dö. Redan tidigare uttrycker han att han med säkerhet kommer att begå självmord innan polis deporterar honom till hemlandet. I orden ovan är han återigen inne på samma ämne. Är det inte bättre att dö på det sätt han själv har valt, av egen hand? Det kan ses som ett uttryckt för både kontroll och desperation och det för tankarna till Butlers resonemang om skillnaden mellan autonomi och aktörskap. Butler (2011) skriver att självbestämmande över den egna kroppen inte är detsamma som agens (Butler, 2011). Akten att skada sig själv leder inte till ökade rättigheter, eller att du som individ blir erkänd. Men när inga andra medel finns att ta till för att kontrollera ditt liv, kan du i alla fall ta kontroll över hur du ska dö.

En långsam väg mot döden

Det är återigen med hjälp av vänners handlingskraft som Mohammad finner en väg ut ur sin situation:

I couldn't pay anybody, I couldn't pay for bread, how could I pay for lawyer? If police ask me: 'Who are you'? They could catch me. So, my Swedish friends, I really owe some of them a lot, they came at the battlefield, they helped me. First, they take me shelter, they share their houses with me, they took me in the houses were their families been living and sleeping. Then they start like a net within themselves working like a foundation to raise money, and something like 60 000 kronor they gather, to support me.

Butler (2011) skriver att en förutsättning för att skapa utrymme för agens är att erkänna liv som sörjbara, och att det är först då människan tar form som subjekt (Butler, 2011). När handläggaren bedömer Mohammads berättelse som icke trovärdig, kan andra människors handlingskraft konstruera honom som trovärdig i någon annans ögon. Migrationsöverdomstolen beslutar att Mohammad ska få göra om hela asylprocessen och han ges genom det tillbaka en del av de rättigheter han förlorade när han fick sitt slutgiltiga avslag. Hans berättelse stegras återigen upp i en form av hopp, men när vi sitter där med kylskåpets brummande i bakgrunden är han redan framme vid slutet av sin berättelse:

"In 2020 they told me: 'In three weeks you will have your decision'. Now it's 2023".

Phillimore et al. (2021) skriver att i väntan på ett beslut sätts asylsökandes liv på paus och vardagslivet begränsas. Stödet för asylsökande i samhället är så lågt att det har beskrivits som en form av "slow violence" (Phillimore et al., 2021). Jag kopplar samman det med Herz (2016) exempel om att gå mot en långsam, legitimerad död (Herz, 2016).

Vid tiden för vår intervju har Mohammad väntat i tre år på ett nytt beslut från Migrationsverket, och likväl nu som i början av hans berättelse bemöts han endast med orden "du får vänta". Just där och då har han i alla fall något framför sig. För Ahmed och Mahmoud står tiden endast still.

"There is no place to get back, no chance to go forward. I really don't know about the future".
(Ahmed)

Jag vänder mig återigen till Brekke (2004) som uttrycker att den asylsökande blir låst mellan det liv som tidigare levts och det liv man hoppats få, där varje försök att ta kontroll över livet påminner om maktlösheten denne befinner sig i (Brekke, 2004). Det här hade kunnat bli slutet på den här studien. Intervjuerna är genomförda och samtalen har ägt rum.

Så får jag ett sms från Mohammad:

"Yeah, I just received the decision... it's negative".

Jag gör bara mitt jobb

Mitt arbete kanske har nått sitt slut, men när jag har tolkat resultatet, raderat ljudfilerna, och lagt datorn åt sidan pågår verkligheten fortfarande bakom de stängda dörrarna. Jag slår återigen upp min dator för att samla de sista raderna. Mohammad skickar mig en ljudfil från det samtal där han mottar sitt negativa beslut. Det känns som att jag gör någonting förbjudet när jag trycker på play. Handläggaren på Migrationsverket presenterar sig och säger sedan:

- *Jag kollade bilden, du har ändrats en hel del, åldrats helt enkelt [skrattar].*

[tystnad]

- *Du har som du vet fått ett beslut och det är negativt. Vi kommer gå igenom beslutet lite kort och därefter kommer jag berätta lite mer detaljerat vad som kommer hända efter dagens samtal [...]*

- *Ja det var 2018 du ansökte om skydd här i Sverige...*

Mohammad samtalar med sin tolk på deras modersmål.

Tolken översätter:

- *Jag kom hit 2015.*

- *Ja, ursäkta, första beslutet har du fått 2018...Just det ja...*

[tystnad]

-Ja, det är en hel del. Åtta år. Inte konstigt att du ser äldre ut nu...

När jag hör den här konversationen utspelas tolkar jag det som att handläggaren slås av en insikt. Hans tystnad när han förstår hur lång tid Mohammad har levt som asylsökande i Sverige är talande. När han sedan börjar gå igenom beslutet och Mohammad reagerar på något som han uppfattar som en felaktighet i informationen om hans ärende utbryter en diskussion kring detta, vilket tar upp en stor del av insamlingsmaterialet. Handläggaren försöker flertalet gånger att avbryta diskussionen genom att förklara att det inte är han som har utfärdat beslutet, han gör bara sitt jobb.

Det är här det blir ytterst relevant att tala om socialarbetarens roll i upprätthållandet av det våld som kan tolkas i deltagarnas berättelser. Herz (2016) skriver att socialarbetare arbetar inom ramen för strukturella och institutionella villkor inom vilka individer klientifieras och omvandlas för att passa in i organisationens struktur och problemformuleringar (Herz, 2016). Samtidigt uppger Fekete (2005) att det finns tecken på att de ökade avslagen på asylansökningar har uppstått för att kunna möta regeringens krav på en miniminivå (Fekete, 2005). Det ger sammantaget en bild av att den som arbetar i rollen som socialarbetare inom handlägningsarbetet kring asylärenden behöver utföra sitt arbete inom ramen för de krav som regeringen har på hur många som får beviljas asyl eller inte, oavsett vad den utgången leder till för den individ det drabbar. Och ramarna upprätthålls genom det automatiserade arbete som sker inom organisationens struktur, med uttryck som ”jag gör bara mitt jobb”.

En plats för tillhörighet

Mohammad låter tröttare än tidigare. Han beskriver oroväckande symptom kring sitt psykiska mående. Energin har lämnat kroppen, nätterna är sömnlösa, han uttrycker oro över hur lätt han glömmer saker och stundtals får han svårt att andas. Jag tolkar det som att det är panikångest han beskriver när han berättar:

”Can you believe what I did? I felt that I was about to die, that my heart was gonna stop, and I just had to punch myself several times in the face. To wake up the body you know”.

Hur ska jag tolka den här delen av Mohammads berättelse? Gargiulo et al. (2021) beskriver att det är vanligt att asylsökande utsätter sig själva för någon form av självskadebeteende, exempelvis genom slag mot kroppen (Gargiulo et al., 2021). Vi har redan varit inne på det

tidigare, hur begränsade medel till agens kan ge upphov till våldshandlingar mot den egna kroppen.

Vi har nått slutskedet av hans berättelse och befinner oss i nutid. Vi pratar om allt som har framkommit i deras berättelser. Jag måste fråga honom:

- *“Would you say that you are exposed to violence”?*

- *“How do you define violence”?*

- *“Make your own definition and tell me what comes up”.*

- *“If you define it like punching someone in the face, then no, not yet at least [skrattar]. But in other terms: For sure, all of us [asylsökande] will be, or have been through, violence”.*

Min tanke väcktes redan tidigare, då när han uttryckte att ilskan växer mer och mer, inte bara den tysta ilskan: Vem vet när han kommer att explodera? Det här bubblande hatet är inte bara en del av Mohammads berättelse. Även Ahmed och Mahmoud beskriver ”the filthy dirty system”, vilka behandlar dem som djur snarare än människor. Jag tolkar det som att hatet kan komma att bidra till någonting.

Jag berättar för Mohammad om Regeringskansliets hemsida, om de skärpta asyllagarna och förslagen som lagts fram. Han är tyst en stund innan han säger:

You know, I haven't heard it, but I knew that it would come to this, putting asylum seekers in prison centers, like concentration camps in the second world war. But you know, when it gets to that point, we have to fight back.

Det är första gången han nämner motståndsstrategi som ett vapen för agens. Att gå samman, att göra revolt, att slå tillbaka. Elsrud (2020) beskriver det i sin studie, om hur asylsökande väljer att söka asyl i andra länder för att återfå sin värdighet (Elsrud, 2020). Näre (2020) skriver i sin tur om den aktivistaktion som utfördes av asylsökande i Finland (Näre, 2020).

Jag skrev tidigare att det känns som att jag känner flyktingförläggningen nu. Det betyder inte att jag är en del av den, jag befinner mig långt ifrån den verkligheten. Jag tillhör livet utanför. Mohammad nämner vid ett tillfälle en annan stad, en annan flyktingförläggning. Han beskriver det nästan poetiskt och jag kan endast önska att återge det i exakta ord. En mörk, stjärnklar vinternatt, och tomheten, saknaden, ensamheten inom honom var extra tung att bära där han gick genom staden och betraktade andra människor. I riktning tillbaka mot flyktingförläggningen hörde han barnens skratt, kvinnornas röster i munnen på varandra och doften av mat som var honom välbekant. Han beskriver att han fick en känsla av att vara hemma.

Hur ensam är man då, frågar han mig, om man känner sig hemma på en flyktingförläggning? I det allra sista slutskedet av den här studien uppger han något liknande. Sedan han återigen behövt byta byggnad upplever han sig ha blivit mer social. I stället för att åka in till det vanliga gymmet inne i stan går han nu mera till gymmet på flyktingförläggningen och han återberättar någonting intressant:

”There’s a new king in the gym now. After I did my workout, they all came clap my shoulder”.

Det tar mig tillbaka till orden om tiden ”innan Sverige”. En, i andras ögon, respekterad man. Butler (2011) skriver att erkännande sker i ett ömsesidigt utbyte där vi erkänner och blir erkända av varandra i ett växelvist socialt samspel (Butler, 2011). Hon beskriver även hur erkännande blir till i förmågan att relatera till varandra, det vill säga att känna igen sig i, knyta an, att tillhöra (Butler, 2011). Kanske är flyktingförläggningen den plats Mohammad, Ahmed och Mahmoud upplever en form av erkännande. I det relationella bandet av förståelse för varandras situation. Jag har det i bakhuvudet när jag tolkar Leylas ord om hur det kändes att komma till Sverige:

[...] För min del var jätteledsen, att jag kände mig att jag var tvungen att lämna allt, mitt hus och familjen. Jag sålde allt som jag hade innan jag kom hit. Men liksom fortfarande jag känner mig uppdelat, halva här och halva där.

Leyla har nu mera både permanent uppehållstillstånd och svenskt medborgarskap, men hon upplever sig fortfarande uppdelad, halva här och halva där. Hennes förutsättningar för att skapa agens är dock större, i och med hennes fulla rättigheter som erkänd samhällsmedborgare. Butler (2011) skriver att förutsättningen för agens är just att erkänna liv som sörjbara. Det är genom sorgen som vi kan skapa förståelse för andras sårbarhet och därigenom motsätta oss de omständigheter som rättfärdigar våld mot de liv som inte erkänns som sörjbara (Butler, 2011). För övriga deltagare i den här studien verkar erkännandet av deras liv som sörjbara vara mer beroende av välvillighet, av svenska vänner som står upp för dem, talar för dem, skapar dem som subjekt i relation till sig själva, utifrån deras villkor som vita svenskar, vilka redan är erkända som subjekt. Butler (2011) belyser vikten av att se på subjekt och agens utifrån en kulturell kontext och ur ett maktperspektiv (Butler, 2011). I vänners välvillighet att samla in pengar, att agera och tala för, skapas tydliga positioner av underläge och överläge. Att känna tillhörighet och gemenskap, att känna sig hemma på en flyktingförläggning, kanske inte blir så märkligt utifrån den kontexten. Men i denna gemenskap, i detta tidigare uttalande från Mohammad om hur asylsökande som grupp kanske möjligtvis ”have to fight back”, finns även ett uttryck för en mörkare sida och jag kopplar det till Butlers definition om våld. Butler (2011)

skriver att själva livet genom någon annans uppsåtliga handling kan utplånas, och att du antingen kan vara aktör, eller instrument för aktören (Butler, 2011).

Vi lyssnar till Mohammads ord en sista gång:

“You know, if it comes to that, of me being deported, why should I be the only one going down? Isn't it fair to take someone with me? I hate Sweden. More and more, every day”.

7. SLUTDISKUSSION

Berättelserna som presenteras i den här studien ger en inblick i fyra individers upplevelse av asylprocessen. Trots att syftet med studien har förändrats under arbetets gång, har det hela tiden varit av vikt att föra fram asylsökandes egna berättelser, snarare än att redovisa objektiva fakta. Jag har en framträdande roll i den här studien och jag väljer att lyfta den för att kunna föra en diskussion om hur agens och erkännande skapas i ett socialt samspel. Studiens genomförande bygger på de relationer jag har haft, och har utvecklat, tillsammans med deltagarna. Min position är inte oproblematisk. I det inledande syftet bad jag deltagarna att berätta om hur deras psykiska mående och vardagsliv har påverkats och begränsats av asylprocessen. Utifrån deras berättelser har jag sedan själv tolkat uttryck för våld och agens. Den analys som förts fram är min tolkning av andras ord, samtidigt som det har varit av vikt för mig att lyfta fram deltagarnas egna röster och låta dem framträda som subjekt. Butler (2011) för fram problematiken med att inte reflektera över makt och olika kontexters betydelse i tolkningen av andra som subjekt (Butler, 2011). Jag har försökt att föra en kritisk reflektion kring detta genom studiens framförande, samtidigt som jag har haft en dialog med deltagarna om syftets utformning och den analys jag har presenterat. Till följd av det tror jag att jag i största möjliga mån har kunnat återge deltagarnas ord och egna tolkningar utan att föra fram mina egna tolkningar som sanningen. Jag har dock blivit mer medveten om hur min position som aktiv deltagare i Mohammads liv kan ha haft en negativ inverkan på hans syn på sig själv som subjekt. Jag för i analysen fram hur Mohammads svenska vänner, inklusive jag själv i position som både medmänniska och forskare, har låtit välvillighet överglänsa en kritisk reflektion kring vad Mohammad egentligen själv vill. Det leder mig vidare in på en reflektion kring den kritik som har förts fram mot Butlers teori. Kan vi säga att asylsökande i alla lägen konstrueras som icke-sörjbara och betraktas som mindre värda? Jag ser omgivningens välvillighet och förmåga att agera som ett tecken på att asylsökande i allra högsta grad är levande för många. Jag har också i åtanke frivilligorganisationernas arbete som framkommer i tidigare beskrivna

bakgrundsavsnitt. Uppenbarligen existerar förmågan att känna sorg inför asylsökande som individer och som grupp, oavsett en politisk retorik som tycks ha påverkat samhällets syn på asylsökande. Problemet är kanske inte vad specifika individer känner inför varandra, utan yttrar sig snarare på en samhällelig nivå, där den asylsökande blir levande först i mötet med den enskildas välvillighet, snarare än att bli erkänd som rättsperson, som ett subjekt, ett verkligt liv, vilka vi som samhälle har ansvar över.

Jag lyfter socialarbetarens roll under flera delar av arbetet därför att deltagarnas berättelser till stor del utgår från det arbete som professionella utför, i rollen som intervjuare, beslutsfattare och dylikt. Om vi utgår från tidigare forskning kan vi påstå att asylsökande de facto utsätts för olika former av våld under asylprocessen, om än inte direkt riktat mot kroppen. Så svarar också Mohammad när jag ställer frågan till honom, han menar att det är självklart att asylsökande utsätts för olika former av våld. Detta är av relevans för socialt arbete då socialarbetare av Herz (2016) beskrivs upprätthålla olika typer av våld genom utövning av sitt dagliga arbete inom institutionens konstruerade ramar (Herz, 2016). När vi arbetar inom dessa ramar fortsätter vi att utöva våld, gång på gång. Våldet normaliseras och de asylsökande kan fortsätta att behandlas som döda objekt, vars liv och framtid inte spelar någon roll. Berättelserna som presenteras i studien ger utifrån min tolkning uttryck för flera exempel på hur detta våld utförs. Det som framkommer i studien är således av relevans både utifrån en samhällelig och en socialpedagogisk kontext.

Med tanke på det låga deltagandet kan jag inte hävda att studien bidrar till en representativ bild av asylsökandes upplevelser, men det är inte heller meningen. Syftet är att tolka asylsökandes berättelser om våld och agens inom asylprocessen. Med stöd av tidigare forskning och det teoretiska verktyget ger materialet en bild av hur olika uttryck för våld mot asylsökande kan rättfärdigas, och hur de som utsätts för våldet riskerar att begränsas i sina möjligheter till agens. Med hjälp av Mohammad som central berättare ges vi exempel på olika former av våld och hur Mohammads liv påverkas av dessa förutsättningar. Kan vi dra några slutsatser utifrån de skillnader som uppstår i Leylas upplevelse av asylprocessen, och de historier som Mohammad, Mahmoud och Ahmed för fram? I enlighet med tidigare forskning indikerar deras olika erfarenheter att en utdragen asylprocess riskerar att tillfoga större skada än en kort asylprocess, med ett positivt utslag. Vad kan vi då dra för slutsatser av resultatet?

Det framkom i teoriavsnittet att vems liv som räknas som sörjbart ligger i händerna på oss själva. Butler (2009) skriver att hur vi definierar liv är sprunget ur en historisk och kulturell kontext och alltid kan omformuleras (2009). Vi kan kritiskt granska och motsätta oss de

omständigheter som bidrar till ett rättfärdigande av våld mot de liv som inte erkänns sörjbara (Butler, 2011). Det vi behöver göra är att formulera nya ramar. Vi behöver sluta se på asylsökande som enskilda aktörer, vilka har till uppgift att skapa sin egen framtid.

Mohammads berättelse mynnar inte ut i handlingskraft. Hans berättelse ger uttryck för ett aktörskap som tunnas ut, mer och mer. Berättelsen kan tolkas som en beskrivning av hur andras aktörskap skapar honom som subjekt, och även min tolkning av hans berättelse blir en del av det försöket. Det är i dialogen oss emellan som Mohammad har möjlighet att uttrycka sin agens och ta form som subjekt genom sig själv. När han berättar sin historia är han skaparen av orden. Han styr berättelsen och jag är tyst. När det är dags för mig att förvalta hans berättelse kan jag bara försöka att göra det på ett rättvist sätt, men det kommer alltid vara så att jag tar över hans agens i den handlingen. Och själva den handlingen i sig är kanske inte problematisk, om vi ser till Butlers (2011) tankar om hur agens skapas i relation till andra och hur erkännande sker i ett växelvist socialt samspel (Butler, 2011), men i den maktposition jag har föreligger alltid en ojämlikhet som är synlig. Det som slår mig precis i stunden är också att mina ord med sannolikhet väger tyngre än hans. Jag vill levandegöra asylsökandes verkligheter, och jag, som vit, västerländsk rättsperson, har makten att göra det. Jag har makten att ta någon annans berättelse för att väcka känslor hos andra, känslor som den personen själv inte kunnat väcka, för att jag som erkänd rättsperson, sedd som en verklig, sörjbar individ, har förmågan att få andra att relatera till *mig*, inte till Mohammad, Ahmed, Mahmoud eller Leyla. Asylsökandes berättelser är inte främmande för oss. Myndigheter som exempelvis Migrationsverket får ta del av deras livsberättelser varje dag, och deras jobb går ut på att bedöma om deras berättelser är sanna eller inte. Det är en extrem form av makt, att fatta beslut om en individs framtid och liv, baserat på hur vi tolkar andras berättelser.

”How comes they now what is in my heart”?

Med det sagt vill jag avsluta med en påminnelse om att asylsökandes framtid ligger i socialarbetarens, handläggarens, samhällets och politikernas händer. Det är vi som är aktörerna i deras liv. Agens är någonting som skapas när du blir erkänd som en rättsperson, som ett verkligt liv värd att sörja. Om vi inte gör det kanske någon till slut tappar greppet och begår en våldshandling, antingen mot den egna kroppen, eller mot en annan person, i syfte att få vara aktör i sitt eget liv. I framtida forskning behöver vi kanske fördjupa oss kring just det, hur asylsökandes begränsade möjligheter till agens kan komma att ta sig uttryck genom att slå tillbaka.

Litteraturförteckning

- Aftonbladet. (26 april 2023). *Nazir fick avslag från Migrationsverket – tog livet av sig*. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/4orxR6/nazir-fick-avslag-fran-migrationsverket-tog-livet-av-sig>
- Bryman, A. (2016). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber AB: Stockholm.
- Brekke, J-P. (2004). "While we are waiting: uncertainty and empowerment among asylum seekers in Sweden". *Institute for social research*. <http://hdl.handle.net/11250/2440626>
- Butler, J. (2009). *Krigets ramar. När är livet sörjbart?* Tankekraft Förlag: Hägersten.
- Butler, J. (2011). *Osäkra liv. Sörjandets och våldets makt*. Tankekraft förlag: Hägersten.
- Elsrud, T. (2020). "Resisting social death with dignity. The strategy of re-escaping among young asylum- seekers in the Wake of Sweden's sharpened asylum laws". *European journal of social work*, vol 23(3), 500-513. <https://doi.org/10.1080/13691457.2020.1719476>
- Europaparlamentet (6 maj 2022). *Allt färre personer får asyl i Sverige*. <https://www.europaortalen.se/2022/05/allt-farre-personer-far-asyl-i-sverige>
- Fekete, L. (2005). "The deportation machine: Europe, asylum and human rights". *Institute of race relations*, vol 47(1), 64-91. <https://doi.org/10.1177/0306396805055083>
- Gargiulo, A, Tessitore, F, Le Grottaglie, F, Margherita, G. (2021). "Self- harming behaviours of asylum seekers and refugees in Europe: A systematic review". *International Journal of psychology*, vol 56(2), 189-198. <https://doi.org/10.1002/ijop.12697>
- Gustavsson, K & Johansson, J. (2018). "A worthy reception? Ambivalences in Social work with Refugees and Migrants in Sweden". *Advances in social work*, vol 18(3), 983-1004. <https://doi.org/10.18060/21656>
- Herz, M. (2016). *Levande socialt arbete. Vardagsliv, sörjbarhet och sociala orättvisor*. Liber AB: Stockholm.
- Johansson, A. (2005). *Narrativ teori och metod*. Studentlitteratur: Lund.
- Kvale, S & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur: Lund.
- Leiler, A, Bjärtå, A, Ekdahl, J, Wasteson, E. (2018). "Mental health and quality of life among asylum seekers and refugees living in refugee housing facilities in Sweden". *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, vol 54(5), 543-551. <https://doi.org/10.1007/s00127-018-1651-6>
- Lundberg, A, Lindberg, A, Muftee, M. (2022). "Även om du är analfabet så antar jag att du ändå har en tidsuppfattning som alla andra: En kvalitativ analys av temporala motsättningar i Svensk asylbyråkrati". *Sociologisk forskning*, vol 59(3), 253-278. <https://doi.org/10.37062/sf.59.23570>
- Migrationsverket. (28 juli 2021). *Om du vill överklaga*. <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Efter-beslut/Om-du-far-avslag-pa-din-ansokan/Om-du-vill-overklaga.html>

- Migrationsverket (10 januari 2022e). *Om asylsökande*.
<https://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Kommuner/Om-asylsokande.html>
- Migrationsverket. (30 juni 2022h). *Uppsikt och förvar*.
<https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Lamna-Sverige/Uppsikt-och-forvar.html>
- Migrationsverket. (10 augusti 2022g). *Skola för asylsökande barn*.
<https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Medan-du-vantar/Skola.html>
- Migrationsverket. (10 oktober 2022a). *Asyl – från ansökan till beslut*.
<https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Att-ansoka-om-asyl/Asyl---fran-ansokan-till-beslut.html>
- Migrationsverket. (10 oktober 2022c). *LMA- kort för asylsökande*.
<https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Medan-du-vantar/LMA-kort.html>
- Migrationsverket. (10 oktober 2022f). *Om du har fått avslag på din ansökan om asyl*.
<https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Efter-beslut/Om-du-far-avslag-pa-din-ansokan.html>
- Migrationsverket. (14 december 2022d). *Olika myndigheters ansvar för asylsökande*.
<https://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Kommuner/Om-asylsokande/Olika-myndighetersansvar.html#:~:text=Ansvaret%20f%C3%B6r%20asyls%C3%B6kande%20dela%20mellan,f%C3%B6r%20asyls%C3%B6kandes%20mottagande%20i%20Sverige>
- Migrationsverket. (27 december 2022b). *Ekonomiskt stöd för asylsökande*.
<https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Medan-du-vantar/Ekonomiskt-stod.html>
- Migrationsverket. (10 januari 2023c). *Bostad för asylsökande*.
<https://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Kommuner/Om-asylsokande/Bostad-for-asylsokande.html>
- Migrationsverket. (19 januari 2023a). *Aktiviteter för asylsökande som väntar på beslut*.
<https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Medan-du-vantar/Aktiviteter-medan-du-vantar-pa-beslut.html>
- Migrationsverket, (10 maj 2023b). *Arbeta under tiden som asylsökande*.
<https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Medan-du-vantar/Arbeta.html>
- Migrationsverket. (26 maj 2023d). *Hälso- och sjukvård för asylsökande*.
<https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Medan-du-vantar/Halso--och-sjukvard.html>
- Möller, N, Petrini, I & Gustavsson U. (2017). *Krig, tortyr och flykt. Vad gör det med människan och hur kan vi hjälpa*. Natur & Kultur: Stockholm.
- Näre, L. (2020). "Finland kills with a pen - asylum seekers' protest against bureaucratic violence as politics of human rights". *Citizenship studies*, vol 24(8), 979-993.
<https://doi.org/10.1080/13621025.2020.1769559>

- Phillimore, J. & Cheung, S-Y. (2021). "The violence of uncertainty: Empirical evidence on how asylum waiting time undermines refugee health". *Social science and medicine*, vol 282. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.114154>
- Posselt, M. (2020). "The mental health status of asylum seekers in middle – to high – income countries: a synthesis of current global evidence". *British medical bulletin*, vol 134(1), 4-20. <https://doi.org/10.1093/bmb/ldaa010>
- Regeringskansliet. (13 februari 2023). *Bekämpa skuggsamhället*. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/sveriges-nya-migrationspolitik/bekampa-skuggsamhallet/>
- Regeringskansliet. (13 februari 2023). *Skärpa asyllagstiftningen*. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/sveriges-nya-migrationspolitik/asyllagstiftning-enligt-eus-miniminiva/#content>
- Regeringskansliet. (u.å.) *Sveriges nya migrationspolitik*. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/sveriges-nya-migrationspolitik/>
- Röda Korset. (2018). *Humanitära konsekvenser av den tillfälliga utlänningslagen*. <https://www.rodakorset.se/globalassets/rodakorset.se/dokument/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/konsekvenser-av-den-nya-lagen-181206.pdf>
- Sagbakken, M. Bregaard, I-M. Varvin, S. (2022). "Imagine 7 years without a future': A qualitative study of rejected asylum seekers' life conditions in Norway". *Frontiers in sociology*, vol 7. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2022.813994>
- Spratt, T. (2022). "Reconceptualising Judith Butler's theory of 'grievability' in relation to the UK's 'war on obesity'": Personal responsibility, biopolitics and disposability". *The sociological review*, vol 70(3). <https://doi.org/10.1177/00380261221078063>
- Statens offentliga utredningar. (2009). *Aktiv väntan – asylsökande i Sverige*. <https://www.regeringen.se/contentassets/086909f6828f4f40a4bd3ea86a5a4bfb/aktiv-vantan---asylsokande-i-sverige-sou-200919/>
- Sundvall, M. Tidemalm, D-H. Titelman, D-E. Runeson, B. Bäärnielm, S. (2015). "Assessment and treatment of asylum seekers after a suicide attempt: a comparative study of people registered at mental health services in a Swedish location". *BMC Psychiatri*, vol 15(235), <https://bmcpsychiatry.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12888-015-0613-8>
- Varman, R. Skålen, P. Belk, R-W. Chaudhuri, H- R. (2020). "Normative violence in Domestic Service: A study of exploitation, status and grievability". *Journal of business ethics*, vol 171, 645–665. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10551-020-04444-1>
- van Eggermont Arwidson, C. Holmgren, J. Gottberg, K. Tinghög, P. Eriksson, H. (2022). "Living a frozen life: a qualitative study on asylum seekers' experiences and care practices at accommodation centers in Sweden". *Conflict and health*, vol 16(47). <https://doi.org/10.1186/s13031-022-00480-y>

Bilaga 1

Samtycke till att delta i studien

Jag studerar på Högskolan Väst i Trollhättan. I min utbildning ska jag skriva en uppsats/studie och intervju flera olika personer.

Syftet med studien är att undersöka hur asylprocessen påverkar människors vardagsliv och psykiska mående.

Du kommer få berätta om hur det var, eller är, för dig att leva som asylsökande. Ditt deltagande kommer att vara anonymt, inga personliga uppgifter om dig kommer att vara med i studien.

Intervjun kommer antingen att spelas in eller antecknas på en dator. Detta material kommer inte att delas med någon annan och kommer att tas bort efter att studien är klar. Jag kommer att välja ut delar av intervjun som ska vara med i studien. Du behöver inte svara på alla frågor. Du väljer själv vad du vill berätta och du har rätt att ångra dig och ta bort något som du redan har berättat.

Du deltar frivilligt i studien och kan avbryta ditt deltagande när du vill. Inget av det du har berättat kommer då att användas i studien.

Tack för att du vill delta!

/Ida Lind del Aguila

Om du har fler frågor om studien kan du kontakta min handledare på Högskolan Väst:

Annika Theodorsson
annika.theodorsson@hv.se

Consent to participating in this study

I am currently studying at Högskolan Väst in Trollhättan. In my education I'm supposed to write a study, an essay, and interview several different people.

The purpose of the study is to examine how the asylum process affects people's daily life and their mental health.

You are going to describe how it was, or how it is, for you to live as an asylum seeker. Your participating will be anonymous, no personal information about you will be presented in the study.

The interview will either be recorded on tape or written down on a computer. This material will not be shared with anyone else and is deleted after the study is finished. I'm going to pick out some parts of the interview to use in the study. It is voluntarily to answer the questions.

You choose what you want to share and you have the right to change your mind and delete something you have already told.

Your participating in the study is voluntarily and you can cancel your participating at any time. Nothing of what you have told in the interview will then be used in the study.

Thanks for your participation!

/Ida Lind del Aguila

If you have any more questions about the study you can contact my mentor at Högskolan Väst:

Annika Theodorsson

annika.theodorsson@hv.se